ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΩΤΗ — ΤΟΜΟΣ 2ΟΣ ΑΘΗΝΑ, 30 ΤΟΥ ΓΕΝΑΡΗ 1944 ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 11

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΙΔΙΟΧΤΗΤΗΣ Α.Ε.Ε.Ε. "ΦΛΟΓΑ"-ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΗΣ

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΦΡ. ΜΑΛΑΤΕΣΤΑΣ ΜΕΝΕΛΑΟΥ 9

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ — ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ — ΣΥΝΤΑΞΗ: Δράμας 20 — ΑΘΗΝΑ

ΤΟ ΦΥΛΛΟ 10.000 ΔΡΑΧΜΕΣ

JEAN GIRAUDOUX *

ΕΓΚΛΑΝΤΙΝΑ **

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Μεταφρ.: Γ. Ι. ΦΟΥΣΑΡΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ο Φοντράνζ ξύπνησε.

Δίστασε νὰ πιστέψει πὼς εἶταν ξύπνιος· εἶταν οἱ Φοντράνζ γνωστοὶ ὑπναράδες. Ὁ πύργος τους ἀπόμενε χωρὶς ἄλλο τὸ μόνο σπιτικὸ στὴ Γαλλία, ὅπου ἡ ὑπηρεσία τοῦ κοιμισμένου ἀφεντικοῦ ἀπαιτοῦσε τὴν ἴδια λεπτολογία μὲ τὴν ὑπηρεσία τοῦ ξύπνιου ἀφεντικοῦ. Ξανάδιναν στὰ γειτονικὰ σπίτια, ποὺ τοὺς φιλοξενοῦσαν, στὴ σκιὰ τὴν ἀξία της, βάζανε τάξη στὸ σπίτι, ὡς καὶ στὴν ἀκουστική· ὅταν εἶταν αὐτοί, ἀκουγόντουσαν ξανὰ στὶς κουζίνες, στοὺς σταύλους, διαφορετικοὶ θόρυβοι τὸ βράδυ καὶ διαφορετικοὶ τὴν αὐγή, κ' οἱ ὑπηρέτες δὲν ἄφιναν πιὰ γιὰ τ' ἀπόγιομα δρυλειὲς σχεδὸν ἀθόρυβες, τάγισμα τῶν πουλερικῶν, κούρεμα τῆς χλόης, ἢ σάρωμα τῆς ἄμμου στὴν αὐλὴ ποὺ ξύνει τόσο ἁπαλὰ τὴ γῆ στὸ ξύπνημα, κ' ἡ καρδιά... Ὅταν ἄφισαν τοὺς φίλους τους, εἶχαν ξαναβάψει μαύρη τὴ νύχτα, ἀκόμα κι ὁ πατέρας Φοντράνζ, ποὺ ὅλοι μ' ἕνα στόμα τὸν περνοῦσαν γιὰ σκληρὸ κ' ἐγωιστή, ἄφινε πίσω του τὰ μυαλὰ ξεκούραστα, τὰ μάγουλα φρέσκα, ὅλα τὰ καλὰ τοῦ χορτασμένου ὕπνου. Μιὰ ἀϋπνία τὴ νύχτα τοὺς τρόμαζε ὅσο καὶ μιὰ λιποθυμία τὴν ἡμέρα. Ἂν ἄνοιγαν τὴ νύχτα τὰ μάτια τους, δὲν μποροῦσαν ἀπὸ μόνοι τους νὰ τὰ ξανακλείσουν· θὰ τοὺς χρειαζόταν κάποιο ξένο χέρι νὰ τοὺς κλείσει τὰ μάτια, ὅπως γίνεται μὲ τοὺς πεθαμένους. Σὲ μιὰ ἀπ' τὶς τέσσερις ἀϋπνίες του ὁ πατέρας τῶν Φοντράνζ, γιομάτος ὡστόσο ὑγεία μέχρι τὰ τελευταῖα του, ἔνοιωσε τὶς πρῶτες ἐνοχλήσεις τοῦ σηκοτιοῦ ποὺ καθόλου τὴν ἡμέρα δὲν τὸ αἰσθανόταν καὶ ποὺ ἀπ' αὐτὸ τοῦ 'μελλε νὰ πεθάνει, μὲ νησταλιάρικο ὡστόσο θάνατο. Φαίνεται πὼς οἱ Φοντράνζ, ἐξ αἰτίας ἀκριβῶς τοῦ ἀχόρταγου ὕπνου τους, φθάρηκαν πρῶτα - πρῶτα ἀπ' τὴ νυχτερινή τους πλευρά. Ὅπως καὶ νύχτα τὸ ταλέντο, ἡ φαντασία, ἡ λογικὴ ἔπιαναν τ' ἀργοκίνητα τοῦτα μυαλά, ὅταν τοὺς μελλόταν νὰ πεθάνουν ἀπὸ κάποια λιγότερο σωματικὴ ἀρρώστεια, ὅπως τὸ πάθος ἢ ἡ νευρασθένεια. Πεταγόντουσαν ξαφνικὰ ἀπ' τὸν ὕπνο, πεσμένοι πάνω σὲ κάποιο ὄνειρο, ὅπως ἐμεῖς θὰ σκουντουφλούσαμε πάνω στὸ μάρμαρο τοῦ τζακιοῦ, καὶ βρισκόντουσαν ἀμέσως οἱ Φοντράνζ μέσα στὴ σκιὰ ποὺ τὴ διάσχιζαν λάμψεις ἀλήθειας, ξεκάθαρης καὶ γιὰ τοὺς ὄχι μυημένους, ποὺ ἀντρίκεια σὰν ἀποκάλυψη τοὺς δινόταν: πὼς ἡ δυστυχία σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν κόσμο ἔχει γιὰ ἐπακόλουθο τὴν εὐτυχία· πὼς καμιὰ μας πράξη δὲν εἶναι λεύτερη καὶ πὼς κάθε ἀποτέλεσμα γεννιέται ἀπὸ μιὰ αἰτία· πὼς στ' ἀλήθεια δὲν ἀγοράζουμε ὅποιο κυνηγόσκυλο ἢ ὅποιο ἄλογο θέλουμε, μὰ κεῖνο ποὺ διάλεξε ἐδῶ καὶ χίλια χρόνια κάποια ξένη θέληση· πὼς εἴμαστε δοῦλοι. Τοῦ χρειαζόταν ὁλάκερη μιὰ μέρα γιὰ νὰ ξαναχαρεῖ αὐτὸ τὸ σκυλολόϊ, ποὺ οἱ ἐπιθυμίες κάποιου ἄγνωστου, κανενὸς ἀρχαίου ἴσως, εἶχε μαζέψει μέσα στὸ κεφάλι του. Μικρὴ χαρὰ τό 'χεις νὰ 'χεις κοντά σου τὸ σκυλὶ τοῦ Σωκράτη, τὸ καθαρόαιμο τοῦ Μπρυμμέλ!.... Τὴ νύχτα τούτη, ἡ Μοῖρα εἶχε ρίξει ὅλα τὰ πανωγράμματά της στὸ κεφάλι τοῦ κοιμισμένου γέρου, καὶ κεῖνο ποὺ τάραξε καὶ ξύπνησε τὸν Φοντράνζ, εἶταν τὸ καινούριο γι' αὐτὸν μὰ ἀκαταμάχητο ἀξίωμα, πὼς οἱ γυναῖκες εἶναι κατώτερες ἀπ' τοὺς ἄντρες.

Δὲν κουνήθηκε. Εἶχε διαπιστώσει ἀπὸ παρόμοιες περιπτώσεις, πὼς τὸ καλύτερο εἶταν νὰ μὴν κουνηθεῖ. Στὴν τελευταία του ἀϋπνία ἔκανε πάλι τὸν πεθαμένο μπρὸς σὲ κάποια ἰδέα ποὺ τοῦ 'ρθε ἀπότομα ἀπ' τὸ ἄπειρο, κι ἀντιστάθηκε σ' ἕνα φοβερὸ μουσούνισμα. Τὸ ἄπειρο δὲν ἐπέμεινε βλέποντας αὐτὸ τὸ πτῶμα. Ἄλλωστε αὐτὸν ποὺ σ' ἕξη μῆνες πατοῦσε τὰ ἑξῆντα, αὐτὸν ποὺ ἀνακατευότανε πιὰ μονάχα μὲ τετράποδα καὶ πουλιά, τί μποροῦσε νὰ τὸν ἐνδιαφέρει ἂν οἱ γυναῖκες εἶταν ἀπὸ κατώτερη ράτσα, ἢ ἀκόμα κι ἀπὸ διαφορετικὴ ράτσα; Δὲν ἔνοιωθε ἀρκετὴ προσήλωση μὲ τὴ γῆ γιὰ νὰ χαίρεται πὼς ἔμπασε κάποιο καινούριο εἶδος. Πόσες ἀπογοητεύσεις δὲν εἶχε, πᾶνε τρία χρόνια, μὲ τοὺς δυὸ κάστορες, στάλσιμο κάποιου καναδοῦ φίλου, ποὺ στόμωναν ὅλα τὰ ρυάκια τοῦ πάρκου! Δὲν εἶταν στὸν Φοντράνζ ἀρκετὰ ἄφθονες οἱ πηγὲς τῆς ζωῆς γιὰ ν' ἀντιμετωπίσει τὴν πάλη ἐνάντια σὲ μιὰν καινούρια γυναῖκα τῆς καρδιᾶς ἢ τῆς σάρκας... Θέλησε νὰ ξανακοιμηθεῖ, γύρισε ἀπ' τ' ἄλλο πλευρό, δὲν ἔκανε καλὰ νὰ γυρίσει: σὲ τοῦτο τὸ κρεββάτι ὅπου τόσον καιρὸ κοιμώταν ἀσυντρόφιαστος ἀντικαθιστοῦσαν κοντά του δὲν ἤξερε ποιὰν πολύτιμη μορφὴ μὲ μιὰ χωρὶς ἀξία μορφή. Ἀνακατεύτηκαν ξαφνικὰ τὰ γυναίκεια φαντάσματα τοῦ Φοντράνζ· ἀπὸ φόβο καμιᾶς βεβήλωσης, δὲν τολμοῦσε, γιὰ νὰ γλυτώσει ἀπ' αὐτά, νὰ σκεφτεῖ τὴ Ζὰν ντ' Ἄρκ ἢ τὴ δούκισσα τῆς Ἀγκουλέμης. Ἡ τιμὴ κ' ἡ ἀρετὴ σβυνόντουσαν ἀπ' τὰ πιὸ καθαρὰ μοῦτρα τῶν ζώων τῆς γῆς. Ὁ Φοντράνζ, ποὺ δὲν εἶχε ἄλλωστε ποτὲς του διακρίνει μέσα του τὴ χαρὰ τῆς μετάνοιας, ἔνοιωσε μιὰν ἄπειρη τύψη γιατί, ἐξευτέλιζε αὐτὰ τὰ πλάσματα, ποὺ πραγματικὰ δὲν εἶχαν ἀνακαλύψει μήτε τὸν ἀτμό, μήτε τὴν Ἀμερική, μὰ ποὺ εἶχαν σπρώξει ἀπὸ μακρυὰ τὴν κοινή τους μὲ τοὺς ἄντρες ἐπιχείρηση, μὲ τόση γραφικότητα καὶ κάποτες μὲ τόση καλοσυνείδητη ἢ δοξασμένη οἰκειότητα. Οἱ γυναῖκες εἶταν κατώτερες ἀπ' τοὺς ἄντρες. Καμιὰ γυναῖκα δὲν ὕπαρξε κατώτερη ἀπ' τὸν Φοντράνζ! Κάποιο μεγάλωμα τῆς ἀξίας τους, κάποια θύμηση τῆς ἀρετῆς τους, ἡ κληρονομιά τους ποὺ δὲν τὴν περίμενε καὶ δὲν ἄξιζε, σωρεύουνταν πάνω σὲ τοῦτον δῶ τὸ γέρο ποὺ δὲν ἤξερε τί νὰ κάνει. Σηκώθηκε, κι ἀπὸ ἀτταβισμό, ὅπως οἱ προγονοί του πήγαιναν στὴν πολεμίστρα ὅταν δεχόντουσαν ἐπίθεση, πῆγε στὸ παράθυρο, τὸ ἄνοιξε, ἡσύχασε γιὰ μιὰ στιγμὴ ποὺ τοῦ ἐπιτέθηκαν ὄχι οἱ ἴσιαμε κείνη τὴν ὥρα σκέψεις του, μὰ οἱ φυλλωσιὲς τοῦ πάρκου, ἕνα βρώμικο ρυάκι, μιὰ χωρὶς ἀνάκλαση σιγή, ἡ σκιά. Ἀλοίμονο ὑποχρεώθηκε νὰ διαπιστώσει πὼς ἔγινε ξαφνικὰ πορτοκαλλὶ τὸ χεῖλος τοῦ ὁρίζοντα! Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια σχετικὰ μὲ τὶς γυναῖκες δὲν εἶταν σὰν τὶς ἄλλες ἀλήθεια τῆς νύχτας, μὰ ἀλήθεια τῆς αὐγῆς. Τράβηξε τὶς κουρτῖνες, ξανάπεσε, θέλησε νὰ σκεπάσει μὲ νύχτα τὴν ὀνει-

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΘΡΑΣΟΣ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ: «Ταξίδι νύρω στὸ γαλλικὸ μυθιστόρημα» (Μελέτη) — Θέατρο (κριτικὸ σημείωμα).
ΥΠΑΤΙΑ ΔΕΛΗ: «Μυστικὴ Πηγή». Διήγημα.
ΑΝΤΡΕ ΖΙΝΤ ('Απόδοση: Ναπ. Λαπαθιώτη): Ὄσκαρ Γουάϊλντ - In memoriam (ἀναμνήσεις) II.
ΝΑΠΟΛ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ: «Μικρὰ τραγούδια σὲ πεζὸ ρυθμὸ» — Τὸ μήνυμα (τραγούδι). Ἀνέκδοτο.
ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ: Τὸ «φιλολογικὸν φαινόμενον». (Κριτικὰ σχεδιάσματα).

* Κανονικὰ ὀφείλαμε, προτοῦ ἀρχίσουμε τὴ δημοσίευση τῆς «Ἐγκλαντίνας», νὰ δημοσιεύσουμε κατατοπιστικὸ σημείωμα γιὰ τὸν Ζιροντοῦ καὶ τὸ ἔργο του. Ἐπειδή, ὅμως, σὲ λίγο ὁ κ. Καστανάκης θὰ μιλήσει στὴ μελέτη του «Ταξίδι γύρω στὸ γαλλικὸ μυθιστόρημα», γιὰ τὸν περίφημο αὐτὸ γάλλο συγγραφέα, νομίσαμε ἄσκοπη τὴ δευτερολογία. Σ. τ. Φ. Κ.

** Γυναικεῖο ὄνομα, κάτι ἀνάλογο μὲ τὸ δικό μας τριανταφυλλιά, ποὺ σημαίνει ὅμως τὸ λουλούδι τῆς ἀγριοτριανταφυλλιᾶς. Σ.τ.Μ.

ροφαντασία του... Μὰ ὁ ἥλιος, πού 'χε ψηλώσει δυὸ καλάμια, διαπερνοῦσε τὶς δαμασκηνιὲς τοῦ Φοντράνζ· οἱ σπῖνοι κελαδοῦσαν. Εἶταν ὁ πρῶτος συναγερμὸς τοῦ κακοῦ ποὺ δὲν ξανακοιμήθηκε... Ξαφνικά, ἄγγησε... Μπῆκε μιὰ κοπέλλα, ποὺ ἀντὶς γιὰ τὴν ἄρρωστη μαγείρισσα, τοῦ 'φερνε τὸ πρωινό του.

Μπῆκε γιὰ πρώτη φορὰ σιγὰ - σιγά, γιὰ πρώτη φορὰ γεμάτη περιέργεια στὴν κάμαρα ποὺ τὴν ἤξερε ἀπόξω κι ἀνακατωτά. Εἶταν ἡ Ἐγκλαντίνα, ἡ ὁμογάλακτη ἀδελφὴ τῆς Μπέλλας καὶ τῆς Μπελλίτας καὶ τοῦ πέντε χρόνια μικρότερού τους ἀδελφοῦ, ποὺ εἶχε δῶ καὶ λίγες μέρες βγεῖ ἀπ' τὸ οἰκοτροφεῖο τοῦ Σαρλιέ. Σιγουρεμένη ἀπ' τὸν ψεύτικο ὕπνο τοῦ Φοντράνζ, ἀφοῦ ἄφισε στὸ τραπέζι τὸ πρωινό, ἀργοποροῦσε τὴ στιγμὴ ποὺ θά 'πρεπε νὰ τραβήξει τὶς κουρτῖνες καὶ χάζευε ἕνα γύρο. Ὁ Φοντράνζ τὴν ἄκουσε νὰ 'γγίζει τὰ πράγματα πού 'τανε πάνω στὸ κομμό, ὅσα πράγματα μοιάζανε πιὸ πολὺ μὲ παγίδες στημένες μπρὸς στὰ πορτραῖτα. Ἀπ' τὸν κρότο τους πάνω στὸ μάρμαρο μάντευε κεῖνος ἀν εἶτανε χρυσὸ ἢ ἀσημένιο τὸ πλαίσιο, ἂν εἶταν τῆς Μπέλλας ἢ τοῦ Τζάκ. Ποιὸ μποροῦσε νὰ φιλεῖ ἔτσι δά; Ὕστερα, χωρὶς ν' ἀκούσει κανένα πάτημα, κι ὡς ἡ Ἐγκλαντίνα νὰ πήδησε ἀπ' τό 'να ἔπιπλο στ' ἄλλο, ἄγγισε τὸ ἔπιπλο ποὺ πάνω του βρισκόντουσαν τὰ γυαλιὰ τοῦ δούκα τῆς Ἀγκουλέμης, τὰ φόρεσε στὰ μάτια της, στὰ μάτια της μέσα στὴ σκοτεινιά. Ὕστερα, πλησιάζοντας, συγύρισε πάνω στὴν καρέκλα τὸ σακάκι καὶ τὸ γιλέκο μὲ τὰ χαδολογήματα καὶ τὰ τριψίματα ποὺ μ' αὐτὰ ξεπροβοδίζουν οἱ γυναῖκες τὸν ἄντρα τους. Μάλιστα ξεμάκρυνε ἀρκετὰ τὴν πρόβα τούτη. Δοκίμασε τὸ ξενόκουμπο, τὸ κουμπὶ τῆς ἀλυσσίδας. Ὕστερα τὴν καρφίτσα τῆς γραβάτας, τὸ ψευτόκουμπο τοῦ μπαστρόν. Ὅλους αὐτοὺς τοὺς θόρυβους ποὺ μποροῦσαν τὰ νειάτα νὰ προκαλέσουν, νὰ ξεχύσουν μέσα στὴν κάμαρα, τοὺς ἄκουσε ὁ Φοντράνζ, σὲ μιὰ τρυφερὴ κλιμάκωση γενικότητας, τὸν κρότο τοῦ δαμασκηνοῦ μαχαιριοῦ ποὺ τὸ ξαναβάζεις στὴ θήκη του, τὴ βροχὴ τῶν μαργαριταριῶν τοῦ ἀμπαζούρ, τὸν κρότο ποὺ κάνει τὸ ξεβούλωμα τοῦ μπουκαλιοῦ μὲ τὴν κολώνια. Τὸ παιγνίδι, ὁ ἀγέρας, ἡ λαιμαργία εἶχαν ξαμολυθεῖ στὸ δωμάτιο μὲ τὴν πιὸ ἀνελέητη μὰ καὶ τὴν πιὸ λιγερή τους μορφή. Ὁ Φοντράνζ ἄκουγε γύρω ἀπ' τὸ νεαρὸ τοῦτο πλάσμα τὸ θόρυβο ποὺ ἔκαναν στὴ μετακίνησή τους τὰ γνωστά του μικροπράγματα. Σκεφτόταν τὸν Ζαγκὰ Κάν, τὸν τυφλὸ πρίγκιπα, τὸ φίλο τοῦ παπποῦ του, ποὺ ἔβαζε γυμνὲς χορεύτριες νὰ χορεύουν στολισμένες μὲ τὶς χρυσές του ἀλυσσίδες καὶ τὰ οἰκογενειακά του διαμαντικά, καὶ τ' ἄρεσε ν' ἀκούει τὸ θόρυβο τοῦ θησαυροῦ του. Εἶταν ὁ τρόπος του νὰ ξαναβλέπει τοὺς προγόνους του. Ὕστερα, μιὰ σιγή, κι ὁ Φοντράνζ μάντεψε τὴν κοπέλλα μπρὸς στὸν καθρέφτη. Ἀνάπνεε δυνατά, μάλιστα μὲ λίγο λαχάνιασμα: εἶχε συνεπαρθεῖ Εἶχε συνεπαρθεῖ ξεγελασμένη πιὸ πολὺ ἀπ' τὴν ἴδια της εἰκόνα παρὰ ἀπ' τὶς φωτογραφίες, χωρὶς νὰ φαντάζεται κάτι πιὸ δελεαστικό. Ἡ σιωπὴ τῆς ὄμορφης κοπέλλας μπρὸς στὸ πορτραῖτο της εἶτανε κάτι σὰν κι αὐτὸ ποὺ περιβάλει τὸ φιλόσοφο ποὺ ἀντιμετωπίζει τὸν ἑαυτό του, τὸν ἅγιο ποὺ σκέφτεται Ὁ Φοντράνζ τὴν αἰσθανόταν σὰ θεά. Ἄλλωστε δὲν πολυπίστευε πὼς ἡ Ἐγκλαντίνα θά 'μενε τόση ὥρα μπροστὰ στὸν καθρέφτη. Σίγουρα ἔπαιζε τὸ μοναδικὸ παιγνίδι ποὺ μπορεῖς νὰ παίξεις χωρὶς θόρυβο, τοὺς μορφασμούς· ἔπαιζε τὶς κόρες τῶν ματιῶν της, πόσο πιὸ γρηγορόπαιχτες ἀπ' τὰ ξενόκουμπα, δοκίμαζε νὰ κουνήσει τ' αὐτιά της, νὰ ζωηρέψει τὶς ματιές της. Ἡ μυρωδιὰ τῆς ἀχνιστῆς σοκολάτας ἐρχόταν στὸν Φοντράνζ φορτωμένη σὰ γόμμα, σὰν ἄρωμα. Πάντα μπροστὰ στὸν καθρέφτη ἡ Ἐγκλαντίνα, ἐπιχειροῦσε μάταια νὰ κάνει παράξενο τὸ πρόσωπό της, ρωτιόταν πιὰ κρυμμένη μέσα της συμφωνία ὕπαρχε παρ' ὅλα αὐτὰ ἀνάμεσα σ' αὐτὴν καὶ τὸ εἴδωλό της, ξεμάκραινε πρὸς τὰ πίσω γιὰ νὰ δεῖ τὸ μάκρος τῆς τάγιας της, ἀναποδογύρισε ἕνα βάζο, τὸ ξανάπιασε. Ὁ Φοντράνζ ἀνατρίχιασε. Εἴτανε κάποιο βάζο τῶν Σεβρῶν δοσμένο στοὺς Σαμοντὲν ἀπ' τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτη καὶ στὸν Φοντράνζ ἀπ' τὸν Ναπολέοντα Σαμοντέν. Ὅλα τοῦτα τὰ πράγματα, προσφερμένα ἀπὸ μέτριους διάμεσους, μὰ προερχόμενα ἀπὸ κάποια ξακουστὴ ἱστορία, γυίχτηκαν ἀπὸ μάτια κι ἀπὸ χέρι ποὺ μόνο τὸν Φοντράνζ φειδωλευόντουσαν, μὰ ἔνιωθε πὼς ἡ παρουσία του εἶταν ὁ λόγος ποὺ ἀποκτοῦσαν κάποιο θέλγητρο, ἡ αἰτία ποὺ προκαλοῦσαν τὴν προσοχή. Δὲν εἶταν ἡ πρώτη φορὰ στὶς τωρινὲς διακοπές, ποὺ ἡ Ἐγκλαντίνα ἔμπαινε στὴν κάμαρη, καὶ σ' ὧρες ποὺ μποροῦσε ὅλα νὰ τ' ἀνοίξει καὶ νὰ τ' ἀγγίξει. Μόνο τοῦτο τὸ πρωί, ἐπειδὴ εἶταν ὁ Φοντράνζ ἐκεῖ, ἔχοντας βρεθεῖ μέσα στὴ σκοτεινιὰ μ' ὅλο ποὺ εἶχε πιὰ φέξει, ζύγιαζε τὸ βάρος καθενὸς ἱστορικοῦ μπιμπλό, ἀκουμπώντας στὴ σάρκα της τὴ σφραγῖδα τοῦ Φιλίππου - Αὔγουστου, χαδεύοντας τὸ μάγουλό της μὲ τὸ πινέλο ποὺ ξυριζόταν ὁ Λουδοβίκος ΙΣΤ. Δὲ θά τά 'κανε ὅλα τοῦτα στὴ θέα ἑνὸς κομισμένου νεαροῦ. Ὁ Φοντράνζ πειράχτηκε, πίγηκε: ἔβηξε. Ἡ Ἐγκλαντίνα τότες, γιὰ νὰ τὸ σκάσει, βιάστηκε νὰ πάει στὸ παράθυρο, ἄνοιξε τὶς κουρτῖνες καὶ χάθηκε βγαίνοντας ἀπ' τὴν πόρτα.

Εἶταν καλοκαίρι. Ἄρχιζε ὁ θέρος. Οἱ θεριστὲς μιλοῦσαν γιὰ πολλὲς αὐτὸ τὸ καλοκαίρι ὀχιές. Κάποιος θεριστὴς ἀπὸ τριγύρω, ποὺ κρατοῦσε ἕνα δεμάτι στὴν ἀγκαλιά του, τσιμπήθηκε στὴν καρδιὰ καὶ πέθανε ὕστερα ἀπὸ μιὰν ὥρα. Δὲν κρατοῦσαν πιὰ στὴν ἀγκαλιά τους δεμάτια. Εἶχε πάψει τούτη τὴ χρονιὰ τ' ἀγκάλιασμα κάθε χόρτου, τοῦ σταριοῦ, μὰ δὲ γιόρταζαν λιγότερο οἱ κουζίνες, κι ὁ Φοντράνζ, ἀκολουθώντας τὸ ἔθιμο, τὶς ἐπισκέφτηκε πρὶν νὰ φᾶνε οἱ θεριστές. Εἶταν ἐκεῖ ἔχοντας πολὺ δουλειὰ ὅλες οἱ κολλήγησες κ' οἱ δοῦλες κι ἀνάμεσό τους ἀδιάφορη ἡ Ἐγκλαντίνα. Μονάχα χωριστὰ συναντοῦσε τὴν καθεμιὰ στοὺς διαδρόμους, στὶς αὐλές· τοῦ φάνηκαν σὰ νὰ μαζεύτηκαν στὸν πύργο γιὰ πολιορκία, γιὰ σφαγή, γιὰ σκάνδαλο. Μ' ὅλο ποὺ τὸ καθῆκον, ἡ δουλειὰ ἴσως, συνένωσε τὴ θρεμμένη μὲ τὰ παραμύθια γεννιὰ μὲ τὴ θρεμμένη μὲ τὸν κινηματογράφο γεννιά, δὲν τόλμησε νὰ πεῖ κάτι σὲ καθεμιά, γιὰ νὰ μὴ μιλήσει μπροστά τους στὴν Ἐγκλαντίνα. Κλαίγανε ὅποιες καθάριζαν κρεμμύδια, κι αὐτὸ γινόταν ἀφορμὴ σὲ πολλὰ γέλοια. Διασκέδαζαν μὲ τὸ νὰ προκαλοῦνε δάκρυα στὶς πιὸ στρυφνὲς κολλήγισσες. Δυὸ μεγαλοκοπέλλες θέλανε νὰ παρασύρουν τὴν Ἐγκλαντίνα, ποὺ ἀντιστεκότανε. Χτυπιότανε καὶ τὴ γλύτωσε ὁ Φοντράνζ. Καμάρωνε ὅλη τὴν ἡμέρα σὰ νὰ τὴν εἶχε σώσει ὄχι ἀπὸ τὰ δάκρυα μὰ ἀπὸ κάποιο κακό.

Ἡ Ἐγκλαντίνα ἔφερε καὶ πάλι τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωινό. Φάνηκε μάλιστα στὸν Φοντράνζ πὼς ἔτριξε λιγότερο τὸ πόμολο τῆς πόρτας, πὼς εἶχαν ἀντικατασταθεῖ μὲ ψάθινες παντοῦφλες τὰ παπούτσια τῆς Ἐγκλαντίνας, πὼς εἶχε σταθερὴ ἀπόφαση νὰ ξαναρχίσει τὸ χτεσινὸ παιγνίδι. Ὁ Φοντράνζ ἄνοιξε τό 'να του μάτι: ὄχι, δὲν εἶτανε ψάθινες παντοῦφλες, εἶτανε ξυπόλυτα πόδια. Τὸ ἀπὸ σάρκα καὶ ὑγεία φάντασμα ξαναπῆρε τὴ μορφή του. Ἴδιος θόρυβος χρυσαφιῶν, ὕστερα ἀσημικῶν. Ἴδιο βουβὸ πέταγμα ἀπὸ ἔπιπλο σ' ἔπιπλο. Τὸ φάντασμα ἦρθε σήμερα ποθώντας ὄχι μόνο νὰ βλέπει· δοκίμασε τὰ βαποριζατέρ, μὲ τὴν κολώνια τοῦ ἡλιοτρόπιου τοὐλάχιστο — ραντίζοντας ὄχι τὸν ἑαυτό του, γιατὶ θά 'χε ἔτσι δὰ πάνω του ἴχνη ἀπ' τὰ ἐγκλήματά του, μὰ τὸν ἴδιο τὸν Φοντράνζ, ποὺ ἔνιωσε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ ἄρωμά του νὰ τοῦ 'ρχεται ἀπὸ κάποιο πελώριο πραγματικὸ ἡλιοτρόπιο. Ἀκόμα καὶ τὴν ἄλλη μέρα ξαναῆρθε ἡ Ἐγκλαντίνα· τό 'χε πάρει πιὰ συνήθεια. Ἄλλωστε ὁ Φοντράνζ δὲν παραμελοῦσε τίποτα ἀπ' ὅσα θὰ μποροῦσαν νὰ τὴν τραβήξουν. Φρόντιζε ν' ἀραδιάσει καινούρια μικροπράγματα πάνω στὰ κομμά. Βγῆκαν μὲ τὴ σειρὰ στὴν ἐπιφάνεια ὅλες οἱ ταμπακιέρες κ' οἰκογενειακὲς μινιατοῦρες. Ἄνοιξε τὰ τυπωμένα βιβλία στὴ σελίδα τῆς πιὸ ὄμορφης εἰκόνας τους καὶ τὰ χειρόγραφα στὸ φῶλλο μὲ τὸ πιὸ στολισμένο ἀρχικό τους γράμμα. Διάδοσε στὸν πύργο τὴν πληροφορία πὼς καθάριζε τὶς συλλογές του, γιὰ νὰ 'χει τὴ δικαιολογία ν' ἀραδιάζει ὄχι μακρυὰ ἀπ' τὸ κρεββάτι του τὰ πιὸ ὄμορφα αὐστραλιανὰ βέλη του καὶ τὰ πιὸ ὄμορφα χαρακτά του ἀκόντια, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν εἰδικότητά του. Ἄρχισε νὰ φορεῖ τὰ δαχτυλίδια του, τὰ χρυσαφικά του, νὰ τὰ φορεῖ ὅλη μέρα, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ τ' ἀφήνει τὸ βράδυ στὴ θέση ποὺ ἔστηνε τὶς παγίδες του. Ἐκεῖ ἔβαλε κάποιο βράδυ τὸ πιὸ μεγάλο του διαμάντι.

(Στὸ ἐρχόμενον ἡ συνέχεια)

Λόγω ἀδιαθεσίας τοῦ συνεργάτη μας κ. Στράτη Μυριβήλη ἡ τακτική του συνεργασία στὸ ἐρχόμενο.

ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

ΤΑΞΙΔΙ ΓΥΡΩ ΣΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Ζ' (Συνέχεια)

Δὲν ἔχουμε ὅσες πληροφορίες θὰ ἔπρεπε γιὰ τὴ διαμονὴ τοῦ Βολταίρου στὴ Λόντρα. Ξαίρουμε ὅμως ὅτι φιλοξενήθηκε ἀπὸ τὸ Λόρδο Μπόλιμπροκ, κι ὅτι πέρασε τρεῖς μῆνες στὴν ἐξοχή, στὴν ἔπαυλη τοῦ Λόρδου Πήτερμπορο, ἔχοντας στὴν παρέα του καὶ τὸν περίφημο Σουΐφτ, τὸ συγγραφέα τοῦ Γκιούλλιβερ. Ἀλληλοθαυμάζουνταν, ἡ φιλία τους εἶτανε μεγάλη καὶ κράτησε ὥς τὸ τέλος. Δυὸ συγγενικά, ἀδελφικὰ πνεύματα. Ὁ Βολταῖρος φρόντισε νὰ μεταφραστοῦν στὴ γαλλικὴ Τὰ ταξίδια τοῦ Γκιούλλιβερ κι ἔγραφε σχετικά: «Ὁ Σουΐφτ εἶναι ὁ Ραμπελαὶ τῆς Ἀγγλίας, ἀλλὰ ἕνας Ραμπελαὶ χωρὶς παραγεμίσματα». Στοῦ Μπόλιμπροκ γνώρισε καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ «Τόρυ Ντεμόκρασυ», τοὺς δημοκρατικοὺς συντηρητικούς, ποὺ εἶταν οἱ παντοδύναμοι πολιτικοὶ ἄντρες τῆς τότε Ἀγγλίας, καθὼς καὶ τοὺς πιὸ ξακουσμένους συγγραφεῖς της.

Ὡστόσο δὲν ἀποχωρίζουνταν ἀπὸ τὸ λαϊκό του Φάλκενερ. Τόστριβε ἀπὸ τοὺς ἀριστοκράτες, πήγαινε, τὸν ἔβρισκε καὶ χάρη σ' αὐτὸν πλησίασε τὸν ἐμπορικὸ κόσμο, ποὺ ἡ δύναμή του ὁλοένα μεγάλωνε μέσα στὸ Κοινοβούλιο. Μὲ τὴ συντροφιά τους, μὲ τὶς κουβέντες καὶ τὴ δράση τους, ὁ Βολταῖρος ἄρχισε νὰ ἐνδιαφέρεται καὶ στὶς ἐπιχειρήσεις. Τὸν ζωντάνευαν, τὸν φέρνανε σιμότερα στὴν πραγματικότητα. Δὲν ἔμεινε ἁπλὸς παρατηρητής, ἀλλὰ ἀνακατεύτηκε στὸ ἐμπόριο καὶ μὲ τὸ ἐπιχειρηματικό του πνεῦμα ἀπόχτησε μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλείτερες περιουσίες τοῦ τότε καιροῦ. Καὶ τοῦ σημειρνοῦ. Ἐκδίδει στὴν Ἀγγλία, στὰ 1728, τὸ ἔπος του γιὰ τοὺς δυὸ Ἐρρίκους, καὶ τὸ ἐκδίδει σὰ μιὰ ἐπιχείρηση. Μέσα σὲ ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα πουλεῖ, καθὼς μᾶς λέει ὁ Λ. Φαίβρ, τρακόσιες χιλιάδες ἀντίτυπα! Γιὰ τὴν ἐπιτυχία αὐτὴν ὅμως, κινητοποίησε ὅλες του τὶς γνωριμίες. Ἀκόμη καὶ τοὺς πιὸ διάσημους συγγραφεῖς. Ἔτσι ἔχουμε ἕνα γράμμα του πρὸς τὸ Σουΐφτ ποὺ τοῦ λέει: «Σᾶς ἱκετεύω νὰ χρησιμοποιήσετε τὴ φήμη σας στὴν Ἰρλανδία γιὰ νὰ μοῦ βρῆτε μερικοὺς συνδρομητές. Ἡ συνδρομὴ ἄλλωστε δὲν εἶναι παρὰ μιὰ λίρα, προπληρωτέα». Φροντίζει γιὰ τὰ πάντα. Ἐξακολουθεῖ νὰ εὑρύνει τὶς σχέσεις του καὶ νὰ τὶς πολλαπλασιάζει. Συγχρόνως παρακολουθεῖ κάθε κίνηση καὶ κάθε γεγονὸς τῆς χώρας ποὺ τὸν φιλοξενεῖ Ἰδιαίτερη ἐντύπωση τοῦ ἔκανε ἡ κηδεῖα τοῦ Νιοῦτον Μένει ἀποσβολομένος ἀπὸ θαυμασμὸ γιὰ τὶς τιμὲς ποὺ «τριγύρισαν μέχρι τάφου τὴν ἐπιστημονικὴ αὐτὴ μεγαλοφυΐα». Μιὰ ἀφορμὴ γιὰ νὰ θυμηθεῖ τὴ δική του Βαστίλλη καὶ τὶς ἐχθρότητες του μὲ τὸν Ἀντιβασιλέα...

Ἀγνοοῦμε πότε ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἀγγλία. Ἡ ἱστορία μᾶς λέει μόνο πὼς εἶχε γυρίσει στὴ Γαλλία τοὺς πρώτους μῆνες τοῦ 1729. Εἶναι 35 χρονῶ. Ἔχει διδαχτεῖ ἀπὸ τοὺς Ἀγγλους φίλους του πὼς μιὰ μεγάλη περιουσία εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ νᾶσαι ἀνεξάρτητος. Ἔρχεται σ' ἐπαφὴ τώρα μὲ τοὺς μεγάλους ἐπιχειρηματίες τῆς πατρίδας του ποὺ τὸν θαυμάζουνε σὰ συνάδελφό τους. Εἶν' ὁ καλύτερός μας, ἔχει τὶς πιὸ τολμηρὲς καὶ τὶς ἀσφαλέστερες πρωτοβουλίες!» ἐξομολογεῖται ἕνας ἀπ' αὐτούς. Τὸ σεβαστὸ ποσὸ ποὺ κληρονόμησε ἀπὸ τὸν πατέρα του (εἶχε πεθάνει ἐπιτέλους) τὸ πλασάρει στὶς «στρατιωτικὲς προμήθειες», ὅπου καὶ κερδίζει ἑξακόσιες χιλιάδες λίρες. Ἕνα ἄλλο μέρος τῆς περιουσίας (αὐτὸ ποὺ τοῦ ἔφερε ἡ ἔκδοση τοῦ ἔπους του) τὸ ἐπενδύει σὲ μετοχὲς τῆς ναυτικῆς ἑταιρίας ποὺ δούλευε μὲ τὴν Ἀμερική. Ὅλα τοῦ ἐπιτυχαίνουν. Κέρδισε ἀκόμη καὶ στὰ λαχεῖα! Κατόρθωσε νἄχει τὴ μεγαλείτερη περιουσία ποὺ ἀπόχτησε ποτὲ ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων: 80.000 λίρες εἰσόδημα τὸ χρόνο.

Παράλληλα μὲ τὰ ἐμπόριά του, συνεχίζει βέβαια καὶ τὴ συγγραφική του σταδιοδρομία. Μιὰ κατασύνεχη παραγωγή. Στὰ 1730 παίζεται ἡ τραγωδία του Βροῦτος, καὶ στὰ 1732 ἡ παράσταση τῆς Ζαῖρ εἶναι πραγματικὸς θρίαμβος. Κρατᾶ τὸ μυστικὸ τῆς θεατρικῆς ἐπιτυχίας: πολλὴ τόλμη, περισσότερη αὐθάδεια μὲ πλείστη φρόνηση καὶ σκηνικὴ δεξιότητα.

Στὰ 1731 δημοσίεψε τὴν ἱστορία τοῦ Κάρολου τοῦ ΙΒ' καὶ στὰ 1734 τὶς περίφημες Φιλοσοφικὲς Ἐπιστολές του ποὺ εἶταν ἡ σάτυρα τῶν ἰθυνόντων. Τὸ βιβλίο κάηκε, κατ' ἀνωτέρα διαταγή, κι ὁ Βολταῖρος ἀναγκάστηκε νὰ καταφύγει στὸ Σιρέ, σιμὰ στὰ σύνορα τῆς Λορραίνης. Φιλοξενούμενος τῆς Μαρκησίας τοῦ Σατελέ. Ἀρχίζει ὁ μεγάλος τους ἔρωτας, ποὺ βάσταξε 17 χρόνια, ὥς τὸ θάνατό της. Ὅταν τὴν γνώρισε ἐκείνη 27 χρονῶ κι ἐκεῖνος δώδεκα χρόνια πρεσβύτερός της. Εἶχε μεγάλη μόρφωση, ἀγαποῦσε τὶς ἐπιστῆμες, ἰδιαίτερα τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴ φυσική. Καὶ τὸν ἔρωτα. Καθὼς ἔλεγε ὁ Βολταῖρος: «Εἶταν φιλόσοφος καὶ βοσκοπούλα».

Εἶναι ἡ πιὸ παραγωγικὴ περίοδο τῆς ζωῆς τοῦ Βολταίρου. Ἔγραφε ἀπὸ τὸ πρωὶ ὥς τὴ νύχτα καὶ δὲν παρουσιάζουνταν παρὰ στὸ τραπέζι γιὰ νὰ φάει. Ἡ ἐργατικότητά του εἶταν καταπληκτική Τότε ἔγραψε γιὰ τὸ θέατρο τρία ἔργα. Ἐπίσης τὸν Κοσμικὸ (1736) ποὺ εἶναι φιλοσοφικὸ ποίημα, τὴν Ἐπιστολὴ γιὰ τὴ Φιλοσοφία τοῦ Νιοῦτον, τὸ Λόγο γιὰ τὸν Ἄνθρωπο, ἀρχίζει τὸν Αἰώνα τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ τὸ Δοκίμιο γιὰ τὰ Ἤθη. Ὑπακούοντας στὴ παράκληση τῆς Μαρκησίας καταγίνεται μὲ ἐπιστημονικὲς ἔρευνες καὶ κάνει ἕνα εἶδος ἐκπαΐκεψης μὲ τὸ ἔργο του Στοιχεῖα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Νιοῦτον (1738). Πράματα ποὺ τὰ βαριέται ὡστόσο καὶ γιὰ νὰ βγάλει τὸ ἄχτι του λέει τὸ περίφημο: «Θὰ προτιμοῦσα νὰ εἶχε γράψει ὁ Νιοῦτον κωμειδύλλια. Θὰ τὸν ἐκτιμοῦσα περισσότερο...»

Κατὰ τὴ διαμονή του στὸ Σιρὲ γνωρίζεται μὲ τὸν πρίγκηπα Φριδερῖκο τῆς Πρωσσίας (1736), ποὺ δὲν εἶχε γίνει ἀκόμη ὁ Μεγάλος Φριδερῖκος. Ἡ φιλία τους συνεχίζεται μὲ τρυφερότατη καὶ τακτικὴ ἀλληλογραφία: «Πιστεύω, τοῦ ἔγραφε ὁ πρίγκηπας, ὅτι ὑπάρχει ἕνας Θεὸς κι ἕνας Βολταῖρος στὸν κόσμο». Στὰ 1740, ὁ Φριδερῖκος γίνεται Βασιλέας. Εἶναι ἡ ἐποχὴ ὅπου ἡ Αὐλὴ τῆς Γαλλίας, ἀνήσυχη, θέλει τὴ συμμαχία του γιὰ νὰ πολεμήσει τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Αὐστρία. Στέλνουν τὸ Βολταῖρο κοντά του, μὲ «μυστικὴ ἀποστολή». Ἡ ἀποστολὴ δὲν φέρνει παρὰ λίγα ποιήματα, σὲ γαλλικὴ γλώσσα, τοῦ Φριδερίκου, ποὺ τὰ κουβαλᾶ ὁ Βολταῖρος στὶς βαλίτσες του. Μ' αὐτὰ ἐπιστρέφει στὴν Αὐλὴ τῆς Γαλλίας. Ἀπογοήτευση. Εὐτυχῶς τὸν ὑποστηρίζει ὁ ντ' Ἀρζανσόν, ὑπουργὸς - φιλόσοφος καὶ παλιὸς συμμαθητὴς τοῦ Βολταίρου. Τὸν ὑποστηρίζει συγχρόνως καὶ ἡ καινούργια ἐρωμένη τοῦ Λουδοβίκου ΙΕ' ἡ Κα ντ' Ἐτιόλ, αὐτὴ ποὺ ἔγινε ἀργότερα ἡ μαρκησία ντὲ Πομπαντούρ. Ἀπὸ ἕνοικος τῆς Βαστίλλης, ὁ Βολταῖρος εἶναι τώρα ὁ μεγάλος εὐνοούμενος: τὸν κάνουν εὐπατρίδη, τοῦ δίνουν ἕνα βασιλικὸ ἐπίδομα, τὸν διορίζουν «ἱστοριογράφο τῆς Γαλλίας», βάζουν στὴ διάθεσή του τὶς βιβλιοθῆκες καὶ τ' ἀρχεῖα. Εἶναι ὁ ἐπίσημος ποιητής. Κ' ἡ μεγαλείτερη ἀνταμοιβή του εἶναι ἡ εἰσοδός του στὴν Ἀκαδημία, στὰ 1746.

Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιπολίτεψης ποὺ εἶναι πάντα τὸ ἰδιαίτερο, τὸ δικό του πνεῦμα, ἡ εἰρωνία, ἡ ἀνεξαρτησία του, τὸν κάνουν γρήγορα ἀνυπόφορο στὴν Αὐλή. Εἶναι ἕνα κλῖμα ποὺ δὲν τοῦ ἔρχεται... Ἡ γνώριμη σκιὰ τῆς Βαστίλλης παρουσιάζεται ἐμπρός του καὶ φεύγει μὲ τὴ Μαρκησία τοῦ Σατελέ, στὰ 1749. Ἕνα χρόνο ἀργότερα πεθαίνει ἡ ἀγαπημένη του κι ἡ ἀπελπισία τοῦ Βολταίρου ξαφνιάζει τοὺς τριγυρινούς του. Ποτὲ δὲν περίμεναν τόση πίστη ἀπὸ ἕναν τέτοιον ἄνθρωπο!

Γιὰ νὰ παρηγορηθεῖ, καταγίνεται γιὰ λίγο μὲ τὸ θέατρο καὶ κατόπι ἀποφασίζει νὰ δεχτεῖ τὶς ἐπίμονες προσκλήσεις τοῦ Φριδερίκου. Ἐγκαθίσταται στὸ Πότσταμ, στὸ περίφημο ἀνάκτορο τοῦ Σὰν - Σουσί, ὅπου σώζεται ἀκόμη τὸ δωμάτιό του. Ἐκεῖ, στὰ 1752, γράφει τὸν ἀριστουργηματικό του Μικρομέγα. Ἀλλὰ οἱ σχέσεις του μὲ τὸ Φριδερῖκο δὲν τὰ πηγαίνουν καλά Ἡ καθημερινὴ ἐπαφὴ ὀξύνει τὴν ἀντιπάθεια καὶ

ΥΠΑΤΙΑΣ ΔΕΛΗ

ΜΥΣΤΙΚΗ ΠΗΓΗ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ο ΠΑΝΟΣ

"Ενας φάκελος ἐπάνω στὸ γραφεῖο του, στὸ μικρὸ κενὸ ποὺ ἀφήνουν τὰ βιβλία. Μάντεψε ἀπὸ μακριὰ τ' ἀγαπημένο γράψιμο καὶ ἡ ἀνάσα του ἔχασε τὸ ρυθμό της. Ἔσκισε τὸ φάκελο μὲ τόση ὁρμὴ ποὺ ἕνα κοματάκι ἀπὸ τὸ γράμμα κόπηκε μαζύ. Στάθηκε κάτω ἀπὸ τὸ ἠλεκτρικὸ τάχα γιὰ νὰ διαβάσει γληγορότερα.

Τὸ φῶς δίνει μιὰ μπρούντζινη ἀπόχρωση στὰ καστανὰ μαλιά, θαμπώνει τὸ σκυμένο πρόσωπο, ἕνα πρόσωπο μαρμαρένιου ἐφήβου, ὅπου τὸ στόμα μὲ τὸ ἔντονο κυμάτισμα τῶν χειλιῶν ἔχει τὴν παθητική, σχεδὸν πονεμένη ἔκφραση μιᾶς κεφαλῆς τοῦ Σκόπα. Χρυσωπὴ σκιὰ πέφτει στὰ χέρια καὶ κάνει τὸ λευκὸ φύλλο νὰ γιαλοκοπᾶ, ὅμως μιὰ ἀνεπαίσθητη τρεμούλα ἀρχίζει στὰ δάχτυλα καὶ περνάει στὸ γράμμα ποὺ σαλεύει σὰν τὸ φύλλο σὲ μπόρα ξαφνική. Τί λέει σήμερα ἡ Μυρτώ; Πῶς φοβᾶται νὰ καταλάβει! Ἀργοπορεῖ σὲ κάθε ἀράδα κι ἀγωνίζεται ν' ἀνεσπάσει κομματάκι - κομματάκι τὴν ὕπουλη φλούδα. Μὰ νά, κάποτε ἔφθασε καὶ στὸν καρπὸ μὲ τὸν φαρμακερὸ χυμό. Πῶς πλανήθηκε τόση ὥρα! Εἶναι ὅλα τόσο ξάστερα! Φαρμακερὸς χυμός. Τὸν γεύθηκε ἡ καρδιὰ κι' ἔκανε ἀπελπισμένο πήδημα νὰ ξεκολήσει τάχα ἀπὸ τὴ θέση της, τὸν ἄρπαξε τὸ αἷμα καὶ τὸν περπάτησε σ' ὅλο τὸ κορμί, τὸν ρούφηξαν οἱ ἁρμοὶ καὶ λύθηκαν.

Ζητώντας στήριγμα πῆγε κι ἀκούμπησε τὴ ράχη του στὸ γραφεῖο καὶ τὰ χέρια ἔπεσαν ἄχρηστα σὰ σπασμένες κόρδες.

"Ω! ἡ παλιὰ ἱστορία! Τὴν ἀκολουθεῖ βῆμα στὸ βῆμα μέσα στὸ ἄδειο διάστημα. Ἡ Μυρτὼ εἶταν τὸ χάρισμα μιᾶς βραδιᾶς. Μιὰ καλόβολη Μοῖρα τὴν ἔστησε ἀντίκρυ του ἐκείνη τὴ νύχτα — τοῦ τὴν χρωστοῦσε ἡ Μοῖρα τούτη τὴ χαρὰ — ἔτσι γιὰ πληρωμή. Ἦρθε ἡ Μυρτὼ τόσο ἀνέλπιστα ποὺ τὸν γέμισε θάμπος καὶ ταραχή. Ἦρθε ἀκάλεστη ἡ Μυρτώ. Ἡ νεανική της παλάμη, δροσερὴ σὰν τὰ λουλούδια, σκέπασε τὸ κάψιμο τῆς παλιᾶς πληγῆς καὶ τὸ γλυκὸ μελαχρινὸ πρόσωπο τοῦ ξαναζωντάνεψε τὸν πόθο τῆς στοργῆς.

Καὶ τώρα ξανασήμανε ἡ ὥρα; Ἡ Μυρτὼ βγαίνει ἀπὸ τὴ ζωή του, ἔτσι ἀναπάντεχα ὅπως καὶ τοῦ χαρίστηκε. Σὰν καὶ τότε.

Οἱ πλοκαμοὶ τῆς μνήμης σέρποντας στὰ σκοτεινὰ ἀνεβαίνουν νὰ τὸν πνίξουν. Σκέπασε τὸ πρόσωπό του μὲ τὰ χέρια νὰ μὴν τοὺς δεῖ. Τὰ δάκρυα κατάφεραν κι ἄνοιξαν πέρασμα ἀνάμεσα ἀπ' τὰ σφιγμένα δάχτυλα. Ἐμπόδισαν ποτὲ τὰ λιθάρια τὴν πηγὴ νὰ βρεῖ τὸ δρόμο της;

Νικημένος χωρὶς ἐλπίδα ν' ἀγωνιστεῖ.

— Πάει χάθηκε!

Δὲν ξέρει πιὰ κι ὁ ἴδιος ποιὰν ἀπὸ τὶς δυὸ μοιρολογᾶ.

Η ΜΥΡΤΩ

Στὴν ταβέρνα.

Εἶταν πέντε. Ὁ Πάνος, ὁ Ντίμης ὁ αἰώνιος, κι ὁ Ἀλέξης μὲ τὴ λιανὴ φοιτήτρια τῆς Νομικῆς τὴ φιληνάδα του. Σὰ βρισκόταν σὲ κέφι τὴν σύστηνε «ἡ ἀραβωνιαστικά μου» ὅμως γνεφὸς ἔπαιρνε ὅρκο πὼς τέτοια κουτὴ ἰδέα δὲν τοῦ πέρασε ποτὲς ἀπ' τὸ μυαλό.

Ἀπόψε ἦρθε κι ἡ Μυρτώ. Ἐντελῶς ἀμάθητη ἀπὸ γλέντια πρώτη φορὰ στὴν παρέα τους. Κάπως πεισμωμένη στὴν ἀρχή, σὰν παρατήρησε πὼς ἡ παρουσία της δὲν ἔκανε τὴν ἐντύπωση ποὺ περίμενε μάλιστα στὸν Πάνο ποὺ ἔτυχε νἆναι ὡραῖο παλικάρι καὶ τὴν πρωτόβλεπε ἀπόψε.

Μὰ σὲ λιγάκι ξεχάστηκε.

Εἴχανε φτάσει στὸ σημεῖο ποὺ ὁ καθένας τραγουδάει τὸ δικό του τὸ σκοπό, χωρὶς νὰ τὸν νιάζει γιὰ τὸν πλησίον, ἢ κρατάει κουβέντα μὲ τὸν διπλανὸ ἐνῶ ἐκεῖνος ἔχει ἀποκοιμηθεῖ. Εἶταν σπασμένη ἡ χολή του καὶ δὲν τὸν τρόμαζαν παρόμοιες ἀστειότητες. Μονάχα ὁ Πάνος ποὺ εἶχε πιεῖ ἀπ' ὅλους λιγότερο, ἄρχισε νὰ πλήτει.

Ἡ Μυρτὼ σώπαινε ζαλισμένη. Ποτὲ στὴ ζωή της δὲν τῆς ἔτυχε τέτιο πράμα. Κολυμποῦσε σ' ἕνα πέλαγο ἀπὸ ἦχους. Κάπια στιγμὴ εἶχε τὴν ἐντύπωση πὼς τὸ κορμί της, κούφιο σὰν θαλασσινὴ σπηλιά, δεχόταν καὶ τὸ μικρότερο κυματάκι κι ἀντιβοοῦσε χωρὶς τελιωμό.

Ἂς τῆς εἶταν δυνατὸ νὰ κάνει γύρω της σιωπή! Νὰ σβήσει τὴ στριγγιὰ τζάζ, τὰ μεθυσμένα τραγούδια, τὶς φωνὲς τῶν γκαρσονιῶν! Μέσα στὸν πολύβουο συρφετό, ποθοῦσε ν' ἀνεσπάσει καὶ νὰ ξεχωρίσει ἕνα μονάχα: αὐτὸ ποὺ γινόταν μέσα στὸ κεφάλι τὸ δικό της, κάτου ἀπὸ τὶς γιαλιστερές της μαῦρες μποῦκλες. Στὰ μηλίγγια της μέσα μιὰ ἄλλη ἄγνωστη μουσικὴ χτυποῦσε τὸ ρυθμό της πότε σιγανὰ καὶ λιγοθυμισμένα καὶ πότε, τὸ συχνότερο, ὅπως τὸ βουερὸ τύμπανο τῆς ὀρχήστρας, σὰ νὰ θέλει νὰ ἐξαγγείλει τὴν καταιγίδα ποὺ σιμώνει.

Στήλωσε τὰ μάτια σὰ νὰ μποροῦσε νὰ διαβάσει τὴν ἀπάντηση στὸ πλατὺ λευκὸ μέτωπο τοῦ Πάνου· ὅμως τὸ βλέμμα του δὲν τ' ἀντίκρυσε, ὁ νέος ἔγερνε κουρασμένος τὸ κεφάλι καὶ τὸ περίφημο στόμα εἶταν κλειστό.

Ξαναγύρισε στὸν ἑαυτό της. Ἡ χειμωνιάτικη θάλασσα φούσκωνε, τῆς ἔφερνε γύρο τὴν καρδιά, ἐμοχθοῦσε νὰ ξεχυθεῖ ἀπ' τὴ στενὴν ἀγκάλη τοῦ κορμιοῦ.

— Ἀ! κάτι πρέπει νὰ γίνει, πρὶν μὲ πάρει καὶ μὲ καταποντίσει.

Νὰ στηλωθεῖ ὁλόρθη! ὅμως — καὶ γι' αὐτὸ ἔτειν σίγουρη — θάμνησε μιὰν αἰωνιότητα καρφωμένη στὸν τόπο της, ἂν δὲν γινόταν ἕνα θᾶμα νὰ τὴν λυτρώσει.

— Τί λέτε, παιδιά; Ὥρα νὰ φεύγουμε, ξεχώρισε στ' αὐτιά της ἡ φωνὴ τοῦ Πάνου.

Νὰ φύγουν! Σὰν τὸ φεγγάρι πρόβαλε ξαφνικὰ μέσα στὴ θολούρα τοῦ μυαλοῦ της ἡ σκέψη: νὰ φύγουν! Ἔπρεπε νὰ τραβήξει, νὰ σπάσει τὴν ἀέρινη κλωστὴ ποὺ τὴν ἔδεσε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ μ' αὐτὸν τὸν μαρμάρινο ἔφηβο!

Τὰ λόγια τοῦ Πάνου ἔπεσαν στὸ κενό.

Ἡ φοιτήτρια οὔτε φάνηκε ν' ἀκούει κι ὁ Ντίμης ἀπογέμισε τὰ ποτήρια προσεχτικὰ καὶ σοβαρά, σὰ νὰ κερνοῦσε τ' ἀθάνατο νερό.

— Λοιπόν, τί κάμνουμε; ξαναρώτησε ὁ Πάνος.

Τὸ χέρι τῆς Μυρτῶς, ἀβέβαιο στὴν ἀρχή, ἔσυρε κάτι ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τῆς μπλούζας της τεντώθηκε ψηλὰ — καὶ τὸ μαντήλι ἀνέμισε στὰ δάχτυλά της σὰ φλάμπουρο — ἔβαλε ὅση δύναμη εἶχε καὶ τόριξε ἐπάνω στὸν Πάνο. Τὸ μαντήλι βρῆκε τὸν νέο στὸ πρόσωπο. Γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ μικρὸ λευκὸ πραματάκι τοῦ σκέπασε τὰ μάτια. Ἡ ἀπειροελάχιστη ἐκείνη κουκίδα τοῦ χρόνου ἔφθασε νὰ τοῦ κλέψει τὸ στέρηο ἔδαφος κάτω ἀπ τὰ πόδια του.

Κι ἀπὸ τὸ βάθος ὅπου κοιμοῦνται τὸν ὕπνο τους, μπαλσαμωμένες βασιλοποῦλες, οἱ θύμησες, ξεπήδησε κι' ὅρμησε νὰ τὸν ἀνταμώσει μιὰ μελιχρὴ μελαχροινὴ φωνή, κάπως θολὴ καὶ βαριὰ ἀπὸ τὸ πάθος:

«Ξένε μου τὸ ὤχ ὤχ ὤχ
ξένε μου τὸ μαντήλι σου
στεῖλε μου νὰ τὸ πλύνω
μὲ τὰ δάκρυα ποὺ χύνω...»

Δὲν ἀντιστάθηκε. Σὰν τὸ παιδὶ ποὺ ἀφήνεται στῆς μάνας του τὸ χέρι, παραδόθηκε στὴ φωνὴ νὰ τὸν σύρει στὴ δική της τὴ χώρα. Κυβερνήτης ἡ μακρινὴ μουσική. Καὶ ἴσαμε τὸ βασιλικὸ τὸ σῆμα τὸ δικό της στὸ κατάρτι τὸ μεσιανό, τὸν ἄρπαξε καὶ κίνησαν μαζὺ γιὰ τὸ θαμπὸ τὸ χάραμα τῆς πρώτης του ζωῆς, στὰ περιβόλια ὅπου ἀνθίζανε οἱ φλογερὲς παπαροῦνες τοῦ ὕπνου.

Ὁ Ντίμης βρῆκε κάποια ἰσοροπία στὰ πόδια του.

— Κυρίες καὶ κύριοι, ἐδῶ βλέπετε τὸν κόσμο ἀπὸ τὴν ἀνάποδη... Ἐδῶ βλέπετε τὴν Ἀφροδίτη... Δοκίμασε νὰ κάνει μιὰν ὑπόκλιση πρὸς τὴ Μυρτὼ ἀπὸ τὸ λοξὰ γερμένο ποτήρι του ἕνα λεπτὸ κόκκινο ρυάκι κυλώντας ἀπὸ δάχτυλο σὲ δάχτυλο ἔσταζε στὸ τραπεζομάντηλο — βλέπετε, λέγω, τὴν θελκτικήν μας Ἀφροδίτην νὰ χαρίζει τὸ μῆλον τῆς ἐκλογῆς της στὸν Πάρη. Ἐ! Πάρη, ποὺ νὰ σὲ πάρ' ἡ ὀργὴ νὰ σὲ πάρει ποὺ ἀλλογυρίζεις;...

Μὰ τὸν Πάρη δὲν τὸν ἔφθαναν τῶν ἀνθρώπων τὰ λόγια.

...κυρίες καὶ κύριοι, ὅσο κι ἂν τὸ πρᾶγμα μοῦ πληγώνει βαθύτατα τὸ φιλότιμο, , ὅμως δὲν ντρέπομαι νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ ἐκλογὴ εἶναι ὅσο παίρνει δίκαιη. Καὶ συνεπῶς προτείνω...

Δὲν πρόλαβε νὰ προτείνει τίποτε.

Ἡ φοιτήτρια τῆς νομικῆς δὲν σήκωνε κρασί. Μὲ τὰ νεῦρα κουρντισμένα στὸ καντίνι εἶχε μιὰν εὐχή: ναεῖταν ἡ ἀνθρωπότητα ἕνα μεγάλο φουσκωτὸ μάγουλο, νὰ τῆς στράψει μιὰν ἀνάποδη καὶ νὰ ξεθυμάνει. Εὐτυχῶς γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἡ φοιτήτρια δὲν εἶταν σὲ θέση οὔτε τὸ δαχτυλάκι της νὰ κουνήσει· ὅμως κι ἔτσι ποὺ βρισκόταν, κατάφερε πάλι κι ἔσυρε μιὰ κλωτσιὰ στοῦ Ντίμη τὰ πόδια. Κλονίστηκε σύγκορμος καὶ κατέρευσε.

— Σπονδὴ στὴν Ἀφροδίτη! εἶπε βλέποντας τὸ ποτήρι του ἀναποδογυρισμένο. Εἶπε καὶ ξανακάθησε μὲ μεγάλη ἀξιοπρέπεια.

Σὲ μιὰν ἄχνα ὀνείρου ἡ Μυρτὼ εἶδε τὸν Πάνο νὰ σηκώνεται καὶ νἄρχεται πλάϊ της.

— Ἐσύ! Ἐσύ!

Ἀπαλὰ - ἀπαλὰ τῆς πῆρε τὸ χέρι κι ἀκούμπισε τὸ μάγουλό του στὴν ἀνοιχτή της παλάμη.

Καὶ ἡ χειρονομία του αὐτὴ εἶταν γεμάτη ἐμπιστοσύνη καὶ τρυφεράδα.

Η ΜΑΡΙΑ

Σὰ δὲ ντρέπεσαι λέω! Σφάλησες τὰ τέσερα κι ἀκόμα ἀγκαλιὲς μοῦ γυρεύεις. Δὲν τὸν παρατᾶς, Μαρία. Αὔριο - μεθαύριο θὰ μᾶς στείλουν προξενιά, κι ἐσὺ τὸν νανουρίζεις ἀκόμα σὰ βυζανιάρικο, γκρίνιασε ἡ θεία Ἀννίκα. Ἔκανε τάχα πὼς ἀστειεύεται, μὰ ἡ φωνή της εἶταν θυμωμένη.

Ὁ φόβος τρεμούλιασε στὰ φυλλοκάρδια τοῦ παιδιοῦ. Ζάρωσε ὅσο μποροῦσε πιότερο καὶ ἔκρυψε τὸ κεφάλι του ἀνάμεσα στὸ μπράτσο καὶ τὸ στῆθος τῆς Μαρίας. Μὰ κι ἐκείνη τόσφιξε πιὸ δυνατὰ ἐπάνω της κι ἔσκυψε ὅσο ν' ἀκουμπήσει τὸ μάγουλό της στὸ σγουρὸ κεφάλι τοῦ παιδιοῦ.

— Ὄχι, χρυσό μου, μὴ φοβᾶσαι, πουλάκι μου. Ἐγὼ δὲν τὸν ἀφήνω τὸν Πάνο μου κι ἂς λέει ἡ θεία - Ἀννίκα.

Ἕνα γυμνὸ παχουλὸ μπρατσάκι ἀνέβηκε καὶ τυλίχθηκε στὸ λαιμὸ τῆς νέας.

Καὶ τὸ νανούρισμα τραβάει τὸ δρόμο του· ἡ ἀνάσα της χαϊδεύει τὸ αὐτί του. Κάτω ἀπὸ τὰ κλεισμένα του βλέφαρα περνοῦν ρόδινες φτεροῦγες καὶ χρυσαφιές, κρυστάλινα λουλούδια τρεμουλιάζουν στοὺς μίσχους τους, ὅλα τὰ χρώματα, τοῦ κόσμου ἀνάβουν καὶ σβήνουν, τάστρα χορεύουν τὸ χρυσὸ χορό τους μέσα στὶς θάλασσες.

— Τὸ ξέρεις, Μαρία πῶς ἔχεις μιὰ σπουδαία φωνή; εἶπε κάποτε ὁ μπαμπᾶς. Ἔχει τόνους τόσο τραγικούς! Ἂν ἀνέβαινες στὴ σκηνή...

Ἡ Μαρία δείχνει μιὰ σειρὰ λαμπερὰ δόντια.

— Ἐμένα μοῦ φτάνει ὁ Πάνος.

— Καὶ τοῦ Πάνου τοῦ φτάνει ἡ Μαρία, λέει μὲ κάπια σκιὰ ζήλιας ὁ μπαμπᾶς.

...Μιὰ μέρα τὸ παιδὶ εἶδε τὴ μαμὰ του ξαπλωμένη ἀμίλητη στὴ μέση τῆς σάλας καὶ λουλούδια, λουλούδια, λουλούδια. Μονάχα τὸ ἀγέλαστο πρόσωπο καὶ οἱ ἄκρες ἀπ' τὰ λευκά της γοβάκια ξεχωρίζουν. Μὰ οἱ λαμπάδες καὶ ὁ κόσμος κι' οἱ φωνὲς εἶναι ὅλα τόσο θολὰ στὸ μυαλὸ τοῦ Πάνου! Σὰν τὰ νεφελώματα ἐκεῖνα τὰ διάχυτα τούρανοῦ ποὺ καὶ τὸ πιὸ δυνατὸ τηλεσκόπιο ἀδυνατεῖ νὰ τὰ ξεδιαλύσει.

Κι ὕστερα ἦρθε ἡ Μαρία.

Ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴ μέρα κείνη.

Στὴ φωλιὰ τῆς ἀγκαλιᾶς της κι ἡ φωνὴ ὁλοένα κλώθει γύρω του τὸν μαγικό της κύκλο.

Μεθυσμένη ἀπὸ τὸν ἑαυτό της βαθαίνει, φορτώνεται δάκρια, γίνεται ὁλάκερη ἕνας λυγμός:

«Ξένε μου, τὸ ὤχ ὤχ ὤχ,
ξένε μου, τὸ μαντήλι σου
στεῖλε μου νὰ τὸ πλύνω
μὲ τὰ δάκρυα ποὺ χύνω...

Στὸ ἀβέβαιο σύνορο τῆς ἀνυπαρξίας ὁ Πάνος ξεχωρίζει τὸ ἀγαπημένο του τραγούδι. Ὤ! πῶς τὸ περιμένει! Τώρα ὁ μεθυστικὸς κόσμος τῶν δακρύων καὶ τοῦ πόνου τὸν καλεῖ. Μυστήριο γεμάτο ἡδονή. Τὸ ποθεῖ καὶ τὸ φοβᾶται. Ἡδονὴ καὶ λαχτάρα, λαχτάρα κι ἡδονή.

Ὅσο ποὺ τσακισμένο πιὰ ἀπὸ τὴ συγκίνηση τὸν παίρνει ὁ ὕπνος.

. . . . . .

Κάποιο βράδυ ἡ Μαρία ἀργοπόρησε πολὺ νὰ φανεῖ. Κι ὕστερα εἶδε κι ἔπαθε ὥσπου νὰ τὸν ἀποκοιμίσει. Τὸ ἄλλο βράδι δὲ παρουσιάστηκε καθόλου, μὰ ἦρθε τὴν ἄλλη μέρα μὲ τὴν αὐγίτσα καὶ τὰ μάτια της εἶταν φλογισμένα. Τὸν γέμισε χάδια καὶ φιλιά, μὰ τὸ παιδὶ δὲν ἐννοοῦσε νὰ μερέψει.

— Παληκάρι μου, ἀγαπίτσα μου, χρυσό μου!

— Γιατί κλαῖς; ρώτησε ὁ Πάνος.

Ἡ Μαρία πιὰ δὲν ματαφάνηκε.

Ἄνοιξε ἡ γῆ καὶ τὴν κατάπιε. Τὸ παιδὶ ἀρώστηκε ἀπὸ τὸν καημό: θέλω τὴ Μαρία, θέλω τὴ Μαρία!

— Ποῦ εἶναι ἡ Μαρία; ρώτησε μιὰ μέρα τὸν μπαμπᾶ, μὲ φωνὴ σταθερὴ σὰν ἄντρας πρὸς ἄντρα.

Μὰ ὁ μπαμπᾶς εἶταν σκυμένος στὸ βιβλίο του καὶ δὲν ἄκουε.

— Ποῦ εἶναι ἡ Μαρία; ξαναρώτησε τὸ παιδὶ ἕτοιμο νὰ βάλει τὰ κλάματα.

— Τώρα πιὰ μεγάλωσες. Δὲν ἔχεις ἀνάγκη ἀπὸ ντατέματα.

— Ποῦ πάει ἡ Μαρία; τόλμησε μιὰ μέρα καὶ ρώτησε δειλὰ τὴ θεία - Ἀννίκα.

— Στὸν ἀγύριστο! Καὶ μὴ μοῦ τὴν ξαναμελετήσεις.

Εἶταν τότε ποὺ πῆρε τὴν μεγάλη ἀπόφαση.

Ἕνα βραδάκι, ἡρωϊκά, τράβηξε τὸν κατήφορο πρὸς τὸ μαγαζὶ τοῦ Κύρ - Νικόλα τοῦ ἀδελφοῦ της.

— Ὤ! καλῶς τὰ μάτια μου τὰ δυό! φώναξε ὁ Νικόλας ξαφνιασμένος. Καὶ πῶς ἐδῶ; ἔτσι μοναχό;

— Πές μου, ποῦ εἶναι ἡ Μαρία; χύθηκε ἕνα παράπονο ἀπ τοῦ παιδιοῦ τὸ στόμα.

Τὰ πηχτὰ φρύδια τοῦ Νικόλα ἔσμιξαν σὲ μιὰ σκοτεινὴ γραμμή!

Ἔψαξε τὴν τσέπη του. — Πετάξου, εἶπε τοῦ παραγιοῦ καὶ πάρε καραμέλες γιὰ τὸν μουσαφίρη μας.

— Ποῦ πῆγε ἡ Μαρία; ξαναρώτησε μὲ πεῖσμα.

Ἡ πόρτα ἄνοιξε μὲ ὁρμή.

— Ἀκαμάτη! ἀκόμα νὰ τελειώσεις τὰ γοβάκια μου! μπῆκε σὰ σίφουνας ἕνα δουλικό.

Τὸ παιδί κατάλαβε πὼς δὲν εἶχε πιὰ καμιὰν ἐλπίδα. Πῆρε τὸν ἀνήφορο τοῦ γυρισμοῦ μοναχούτσικο, φορτωμένο ὅλη τὴ δυστυχία τοῦ κόσμου

Γλίστρισε στὴν κάμαρή του χωρὶς νὰ τὸ πάρει κανεὶς εἴδηση.

Ρίχτηκε στὸ κρεβάτι καὶ μὲ τὶς σφιγμένες γροθιὲς σφάλησε τὰ μάτια του.

Κι ἄρχισε τὸ μυρολόϊ:

— Πάει, χάθηκε ἡ Μαρία!

1943 ΥΠΑΤΙΑ ΔΕΛΗ

ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΛΚΑΝΗ

ΤΟ ΔΕΝΤΡΟ

Σ' ἔφερε με την εσπέρα,
πουλὶ της φλόγας και του αγέρα,
η τόση - μου η αγαμονή.

Σπάθηκες στη φυλλωσιά - μου,
κι' ένιωσα ν' αντηχεῖ βαθιά - μου
σαν κάλεσμα κάποια φωνή.

Κι' έφερες μες στα φτερά - σου
— αλίμονο! — μες στα φτερά - σου
το γρήγορό - σου μισεμό.

Κι' ἀν θροοὺν τα μαύρα κλώνια
— στη μαύρη νύχτα τ' ἄδεια κλώνια —
με σπαραγμὸ
για το χαμό,

Κι' ἀν θρηνοὺν τα δόλια κλώνια
σήμερα κι' αύριο κ' αιώνια
για τη δική - σου τη φυγή,

μένα με ζώνουν αλυσίδες,
αχ, μύριες ρίζες αλυσίδες,
και με κρατοὺν σφιχτὰ στη γη.

ΑΝΤΡΕ ΖΙΝΤ

ΟΣΚΑΡ ΓΟΥΑΪΛΝΤ: IN MEMORIAM

ΑΠΟΔΟΣΗ : ΝΑΠ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗ

II

Κι' ἐδῶ ἀρχίζουν οἱ τραγικές μου ἀναμνήσεις.

Μιὰ φήμη, ἐπίμονη, αὐξάνουσα, κι' ἐπιτεινομένη, σύγχρονα μὲ τὴ φήμη τῶν ἐπιτυχιῶν του (στὸ Λονδῖνο, τρία θέατρα μαζί, ἔπαιζαν ἔργα του), ἀπέδιδε, στὸν Γουάϊλντ, κάποια ἤθη ἰδιαίτερα κι' ἀλλόκοτα, τὰ ὁποῖα, ἄλλοι ἀὲν τ' ἀποδεχόντουσαν, ἀκόμα μ' ἕνα χαμόγελο συγκαταβατικό, κι' ἄλλοι καθόλου δὲν ἀγανακτοῦσαν· ἔλεγαν, ἄλλωστε, ὅτι αὐτὰ τὰ ἤθη, δὲ φρόντιζε διόλου νὰ τὰ κρύβῃ, καὶ μάλιστα, πώς, κάποτε, καὶ τὰ διαφήμιζεν αὐτάρεσκα, μερικοὶ πρόσθεταν: μὲ θάρρος, ἄλλοι: μὲ κυνισμό, κι' ἄλλοι πάλι: μὲ προσποίηση. "Ακουγα, μ' ἔκπληξην, αὐτὴ τὴ φήμη ποὺ μεγάλωνε. Τίποτε, ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ σχετιζόμουν τὸν Γουάϊλντ, δὲ μ' ἔκανε νὰ τὸ ὑποπτευθῶ.—"Ηδη, ὅμως, ἀπὸ πνεῦμα σεμνότυφης προνοίας, ἀρκετοὶ ἀπ' τοὺς παλιούς του φίλους, ἄρχιζαν, σιγὰ - σιγά, νὰ τὸν ἐνκαταλείπουν. Δὲν τὸν ἀποκήρυσσαν, ἀκόμα, φανερά, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐπέμεναν τόσο πολύ, στὶς σχέσεις του, καὶ προσπαθοῦσαν, κάπως, νὰ μὴν τὸν πολυσυναντοῦν.

Μιὰ σύμπτωση ἐξαιρετική, ἔκανε, πάλι, ὥστε οἱ δρόμοι μας νὰ διασταυρωθοῦν. Αὐτὸ συνέβη τὸν 'Ιανουάριο τοῦ 1895. Ταξίδευα· μιὰ μελαγχολικὴ διάθεση μ' ἔσπρωχνε, καὶ πιὸ πολὺ στὴν ἀναζήτηση τῆς μοναξιᾶς, παρὰ ἡ ὄρεξη νὰ δῶ καινούργια μέρη. Ὁ καιρὸς ἦταν ἐλεεινός· εἶχα φύγει ἀπ' τ' 'Αλγέρι, γιὰ τὴ Μπλίντα,— κι' ἑτοιμαζόμουν νὰ ἐγκαταλείψω καὶ τὴ Μπλίντα, γιὰ τὴ Μπάσκρα. Τὴ στιγμὴ ποὺ ἔφευγα ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο, καὶ μᾶλλον ἀπὸ περιέργειαν ἀνίας, ἔρριξα τὰ μάτια μου στὸ μαυροπίνακα, ποὺ ἤσαν γραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν ταξιδιωτῶν. Καὶ τί βλέπω;— Δίπλα στ' ὄνομά μου, σχεδὸν ἀγγίζοντάς το, τ' ὄνομα τοῦ Γουάϊλντ... Εἶπα, πιὸ πάνω, πὼς ζητοῦσα μονοξιά: πῆρα τὸ σφουγγαράκι, κι' ἔσβησα τ' ὄνομά μου.

Πρίν, ὅμως, νὰ φτάσω στὸ σταθμό, δὲν ἤμουν τόσο βέβαιος, ἂν σ' αὐτὴ τὴν πράξη μου, δὲν κρυβόταν κάποιο αἴσθημα κατώτερης δειλίας, — κι' ἀμέσως γυρνώντας πίσω, στὸ ξενοδοχεῖο, εἶπα πάλι ν' ἀνεβάσουν τὶς ἀποσκευές μου, κι' ἔγραψα τ' ὄνομά μου, ξανά, στὸ μαυροπίνακα.

"Επειτ' ἀπὸ τρία χρόνια, ποὺ εἶχα νὰ τὸν δῶ (γιατὶ δὲ μπορῶ νὰ λογαριάσω γιὰ πραγματικὸ ἀντάμωμά μας, ἕνα χρόνο πιὸ μπροστά, μιὰ σύντομη, ἐπὶ ποδός, συνάντηση, στὴ Φλωρεντία), ὁ Γουάϊλντ ἦταν, βέβαια, ἀλλιώτικος. "Ενιωθε κανένας, στὴ ματιά του, λιγώτερη μαλακωσύνη, κάτι τὸ βραχνὰ σκληρό, στὸ γέλιο του, κι' ἀφηνιασμένο, στὴ χαρά του. "Εμοιαζε, μαζί, πιὸ βέβαιος πὼς ἄρεσκε, καὶ λιγώτερο φιλόδοξος, γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ· ἦταν, τώρα, τολμηρότερος, πιὸ σίγουρος, καὶ σὰ μεγεθυσμένος. Πρᾶγμα παράδοξο, δὲ μιλοῦσε πιὰ μὲ ἱστορίες· τὶς λίγες αὐτὲς μέρες, ποὺ ἐπεβράδυνα τὴν ἀναχώρησή μου, κι' ἔμεινα μαζί του, δὲν κατώρθωσα νὰ τοῦ ἀποσπάσω μήτε τὸ παραμικρότερο ἀφήγημα.

Καὶ πρῶτα - πρῶτα, ἀπόρησα ποὺ τὸν συνάντησα στ' 'Αλγέρι.

—«"Ω! μοῦ λέει, αὐτὸ συμβαίνει, ἐπειδή, τώρα, ἀποφεύγω πιὰ τὸ ἔργο τέχνης. Δὲν ἐννοῶ νὰ λατρεύω πιά, παρὰ τὸν ἥλιο... Παρατηρήσατε, πόσο ὁ ἥλιος ἀποστρέφεται τὴ σκέψη; τὴ σπρώχνει, πάντα, καὶ τὴν ἀναγκάζει ν' ἀποσύρεται στὸν ἴσκιο. Κατοικοῦσε, στὴν ἀρχή, στὴν Αἴγυπτο· ὁ ἥλιος κατέκτησε τὴν Αἴγυπτο. "Επειτα, γιὰ κάμποσον καιρό, ἔζησε στὴν 'Ελλάδα· ὁ ἥλιος, κατέκτησε καὶ τὴν 'Ελλάδα· ἔπειτα, στὴν 'Ιταλία, κι' ἔπειτα, στὴ Γαλλία. Τώρα, ὅλ' ἡ σκέψη βρίσκεται σὰν ἀπωθημένη στὸ βορρᾶ, στὴ Νορβηγία, δηλαδή, καὶ στὴ Ρωσσία, ἐκεῖ ποὺ δὲ σιμώνει ποτὲ ἥλιος. Ὁ ἥλιος, λὲς ζηλοτυπεῖ τὸ ἔργο τέχνης».

Τὸ νὰ λατρεύη κανένας τὸν ἥλιο, ἆ, αὐτὸ σημαίνει, νὰ λατρεύη τὴ ζωή. Ἡ λυρικὴ λατρεία τοῦ Γουάϊλντ, γινόταν ἄγρια σχεδόν, καὶ τρομερή. Τὸ πεπρωμένο, τὸν ἔσπρωχνε ἀμείλικτα· δὲ μποροῦσε, ἀλλὰ μήτε κι' ἤθελε, θαρρεῖς, νὰ τοῦ ξεφύγη. Θαρρεῖς κι' ἔβαζε ὅλη τὴν προσοχή του, κι' ὅλα του τὰ χαρίσματα, νὰ ἐξογκώνη, αὐτὸ τὸ πεπρωμένο του, στὰ ἴδια του τὰ μάτια. καὶ νὰ φτάνη σὲ παροξυσμό, κι' ὁ ἴδιος. Βάδιζε προς τὴν ἡδονή, ὅπως βαδίζει, κανένας, στὸ καθῆκον. —«Τὸ δικό μου τὸ καθῆκον, ἔλεγε, εἶναι νὰ διασκεδάζω τρομερά».

Ὁ Νίτσε μὲ κατέπληξε λιγώτερο, ἀργότερα, γιατὶ εἶχ' ἀκούσει τὸν Γουάϊλντ, προτύτερα, νὰ λέη:

—«"Οχι τὴν εὐτυχία! Προπαντός, ὄχι τὴν εὐτυχία. Τὴν ἡδονή! Πρέπει κανένας νὰ γυρεύη, πάντα, τὸ τραγικώτερο...».

Περπατοῦσε μέσ' στοῦ 'Αλγεριοῦ τοὺς δρόμους, προηγημένος, ἀκολουθημένος καὶ περιστοιχιζόμενος, ἀπὸ πολυάριθμην ὁμάδα ἀλητῶν· μιλοῦσε σ' ὅλους, τοὺς κρατοῦσε μὲ χαρά, καὶ τοὺς ἔρριχνε, στὴν τύχη, μὲ πολλὴν ἀποχεριά, τὰ χρήματά του.

—«'Ελπίζω, μοῦλεγε, ν' ἀνηθικοποίησα ἀρκετά, αὐτὴ τὴν πόλη». Καὶ θυμήθηκα τὴ φράση τοῦ Φλωμπέρ, πού, ὅταν τὸν ρωτοῦσαν ποιὸ εἶδος δόξας, φιλοδοξοῦσε πιὸ πολύ, ἀποκρινόταν:

—«Τὴ δόξα τοῦ ἀνηθικοποιοῦ».

"Εμενα, μπροστὰ σ' αὐτά, γεμάτος ἔκπληξη, θαυμασμὸ καὶ φόβο. "Ηξαιρα τὴν κλονισμένη θέση του, τὶς ἔχθρες καὶ τὶς ἐπιθέσεις, καὶ πόση σκοτεινὴ ἀνησυχία ἔκρυβε κάτω ἀπ' τὴν τολμηρὴ χαρά του (1). "Ελεγε νὰ γυρίση στὸ Λονδῖνο· ὁ μαρκήσιος ντὲ Κ... τὸν ἔβριζε, τὸν προκαλοῦσε, τὸν κατηγοροῦσε πὼς τοῦ ξέφευγε.

—«'Αλλ' ἂν γυρίσετ' ἐκεῖ - πέρα, τί θὰ γίνη; τὸν ἐρώτησα. Ξαίρετε τί ριψοκινδυνεύετε;

—«Ποτέ, κανένας, δὲν πρέπει νὰ τὸ ξαίρη... Μά τὴν ἀλήθεια, οἱ φίλοι μου εἶναι πολὺ παράξενοι· μοῦ συμβουλεύουν φρόνηση. Ἡ φρόνηση! Μὰ μήπως μπορῶ νἄχω; Αὐτὸ θὰ ἦταν σὰν ὀπισθοδρόμηση. Πρέπει νὰ βαδίσω πρὸς τὰ 'μπρός, ὅσο μακρύτερα μοῦ εἶναι δυνατόν... Δὲ μπορῶ μακρύτερα νὰ πάω... Πρέπει κάτι νὰ συμβῆ... νὰ συμβῆ κάτι ἄλλο, κάτι ἄλλο...».

Κι' ὁ Γουάϊλντ πῆρε, τὴν ἄλλη μέρα, τὸ βαπόρι.

Τὰ παρακάτω εἶναι πιὰ πασίγνωστα. Αὐτὸ τὸ «κάτι ἄλλο», ἦταν τὸ hard labour, τὰ καταναγκαστικὰ ἔργα (2).

(1) "Εν' ἀπ' τὰ τελευταῖα βράδια, στὸ 'Αλγέρι, ὁ Γουάϊλντ, λὲς καὶ τόχε βάνει πεῖσμα νὰ μὴ μιλήση σοβαρά, σὲ τίποτε. Στὸ τέλος θύμωσε 'κομμάτι, μὲ τὰ κάπως πολὺ ἔξυπνα «παράδοξα» ποὺ ἔλεγε:

—«Μπορεῖτε δὲ νὰ πῆτε καὶ κάτι ἄλλο ἀπὸ ἀστειότητες, ἄρχισα νὰ τοῦ λέω· ἀπόψε μοῦ μιλᾶτε, μᾶλλον, σὰ νὰ ἤμουν, ἀκριβῶς, τὸ «πλῆθος». "Επρεπε, καλύτερα, νὰ μιλᾶτε πρὸς τὸ πλῆθος, ἔτσι ὅπως ἐαίρετε καὶ μιλᾶτε πρὸς τοὺς φίλους σας. Γιατὶ τὰ θεατρικά σας ἔργα νὰ μὴν εἶναι πιὸ καλά; Τὸ καλύτερό σας, ὅλο καὶ τὸ σκαρπᾶτε σὲ κουβέντες· γιατί, τάχα, δὲν τὸ γράφετε, καλύτερα;

—«"Ω! ἀλλά, φώναξε ἀμέσως,— τὰ θεατρικά μου ἔργα δὲν εἶναι καθόλου καλά καὶ μὲ μὲ νοιάζει καὶ πολύ, γι' αὐτά... "Ομως, νὰ ξαίρατε πόσο διασκεδάζουν!... Σχεδόν, καθένα ἀπ' αὐτά, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα κάποιου στοιχήματος. Κι' αὐτός, ἀκόμα, ὁ Ντόριαν Γκρέϋ· τὸν ἔγραψα μέσα σὲ λίγες μέρες, ἐπειδὴ κάποιος ἀπ' τοὺς φίλους μου, διατεινόταν πὼς δὲ θὰ κατώρθωνα, ποτέ, νὰ γράψω μυθιστόρημα. Πλήττω τόσο, νὰ κάθωμαι νὰ γράφω!»— Κι' ἔπειτα, σκύβοντας ἀπότομα σὲ μένα: «Θέλετε νὰ μάθετε τὸ μεγάλο δράμα τῆς ζωῆς μου;— Εἶναι τὸ ὅτι ἔβαλα ὅλη τὴ μεγαλοφυΐα στὴ ζωή μου· δὲν ἔβαλα, παρὰ τὸ τάλαντό μου, μέσ' στὰ ἔργα μου».

Κι' αὐτὸ ἦταν ἀλήθεια. Τὰ καλύτερα ἀπ' τὰ γραφόμενά του, δὲν εἶναι παρὰ ἀντανάκλαση ὠχρὴ τῆς λαμπρῆς του, ἐξαισίας ὁμιλίας. "Οσοι τὸν ἄκουσαν νὰ συζητῆ, βρίσκουν ἀπογοητευτικὸ νὰ τὸν διαβάζουν. Καὶ πρῶτα - πρῶτα, ὁ Ντόριαν Γκρέϋ ἦταν μιὰν ἱστορία θαυμαστή, πόσο ἀνώτερη ἀπὸ τὸ Peau de Chagrin! καὶ μὲ πόσο πιὸ βαθειὰ σημασία! 'Αλλοίμονο! γραμμένος, τί ἀποτυχημένο ἀριστούργημα!—Μέσα στὰ πιὸ χαριτωμένα παραμύθια του, ἀνακατεύεται παραπολλὴ φιλολογία· ὅσο κι' ἂν εἶναι, βέβαια χαρίεντα, νιώθει κανένας τὴν κατεργασία· ἐπιζήτηση τοῦ ἐξαιρετικοῦ καὶ τοῦ καλογραμμένου, κρύβουν, μέσα τους, τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀρχικῆς συλλήψεως· νιώθει κανένας, νιώθει διαρκῶς, τὰ τρία στάδια τῆς κατασκευῆς των· τὴν ἀρχικὴν ἰδέα, βαθειά, ὡραία καὶ ἁπλή, καὶ μὲ ἀσφαλῆ ἀπήχηση· ἀλλ' ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, τὰ χαρίσματά των σταματοῦν· ἡ ἀνάπτυξη τῶν διαφόρων των μερῶν, γίνεται μὲ τρόπο πολὺ προσποιητό· δὲν ἀλληλοεφαρμόζονται καλά· κι' ὅταν, κατόπιν, ὁ Γουάϊλντ ἐργάζεται τὶς φράσεις του, καὶ καταγίνεται, ὅλο καὶ νὰ δώση πιὸ ἀνάγλυφα, καὶ νὰ κάνη χτυπητὴ τὴν κύριαν ἐντύπωση, τὰ παραφορτώνει μ' ἕνα πλῆθος περιττὸ μικροευρήματα, εὐχάριστα εἴτε παράδοξα, ὅπου ἡ συγκίνηση, ὡστόσο, σταματάει, ἔτσι ὥστε ἡ λαμπράδα τῆς μορφῆς, τὸ φεγγοβόλο τῆς ἐπιφανείας, νὰ κάνουν νὰ χάνεται κι' ἀπὸ τὰ μάτια κι' ἀπὸ τὸ μυαλό, ἡ κεντρικὴ βαθύτατη συγκίνηση.

(2) Τίποτε δὲν πρόσθεσα, δὲν ἄλλαξα, ἀπ' τὶς τελευταῖες μας κουβέντες, αὐτὲς ποὺ ἀναφέρω παραπάνω. Τὰ λόγια τοῦ Γουάϊλντ εἶναι, ἀκόμα, ζωντανά, μέσ' στὸ μυαλό μου, θάλεγα, μᾶλλον, μέσ' στ' αὐτί μου. Δὲν ὑποστηρίζω, βέβαια, πὼς ὁ Γουάϊλντ ἔβλεπε καθαρά, μπροστὰ στὰ μάτια του, νὰ ὁρθώνεται ἡ φυλακή· ἀλλὰ μπορῶ νὰ βεβαιώσω ὅτι τὸ μεγάλο θεατρικὸ κόλπο, ποὺ κατέπληξε κι' ἔφερε ἄνω - κάτω τὸ Λονδῖνο, μεταβάλλοντας ἀπότομα, τὸν "Οσκαρ Γουάϊλντ, ἀπὸ κατήγορο σὲ κατηγορούμενο, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, τὸν ἴδιο, δὲν τὸν ἐφηνιασε καθόλου. Οἱ ἐφημερίδες, ποὺ δὲν ἐννοοῦσαν πιὰ νὰ δοῦν, στὸ πρόσωπό του, παρὰ ἕνα σαλτιμπάγκο, ἕνα θεατρίνο, διαστρέβλωσαν, ὅσο πιὸ καλύτερα μποροῦσαν, τὴ στάση τῆς ὑπερασπίσεώς του; ἔτσι ὥστε νὰ τὴ γδύσουν ἀπὸ κάθε σημασία. "Ισως, κάποια μέρα μακρυνή, θὰ πρέπη νἀδγη ἀπὸ τὴ φρικώδη λάσπη της, μέσ' ἀπ' τὸν ἀπαίσιό της βοῦρκο, ὅλη ἡ τρομερὴ ἐκείνη δίκη.

ΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗ*

ΜΙΚΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΣΕ ΠΕΖΟ ΡΥΘΜΟ

ΔΙΑΜΑΝΤΙΑ.

Στάλαξαν δυὸ περίφημα διαμάντια φλογερά, — δυὸ μαγεμένες στάλες, ἀπ' τὰ μάτια σου —, τὄνα μεγάλο, τῆς χαρᾶς, τ' ἄλλο μικρό, τῆς λύπης. Τὸ πρῶτο, — δάκρυ τῆς χαρᾶς, διαμάντι τῆς χαρᾶς —, τὄβανα στὸ χρυσό μου δαχτυλίδι. Τ' ἄλλο, τῆς λύπης, τὄκρυψα βαθιά, μέσ' στὴν καρδιά μου (βλέπεις, αὐτὸ δὲ θἄπρεπε νὰ μπῆ σὲ δαχτυλίδι). Καὶ βγῆκα στὸν περίπατο, σειστὸς καὶ λυγιστός, μὲ φανερὸ τὸ λαμπερὸ διαμάντι τῆς χαρᾶς...

Κι' ὁ κόσμος τὸ κοιτοῦσε, κι' ἀποροῦσε.

—Ποῦ βρέθηκε τόσο λαμπρό, πολύτιμο διαμάντι;! Στὰ βάθη ποιᾶς 'Ανατολῆς, στὰ χέρια ποιοῦ σουλτάνου;! Κι' ὁ κόσμος τὸ κοιτοῦσε, κι' ἀποροῦσε...

Δὲν εἶπα σὲ κανένα ποῦ τὸ βρῆκα, — δὲν πρόδωσα ποτὲ τὸ μυστικό του. Ποιὸς θὰ τὸ πίστευε ποτὲ πὼς ἦταν ἕνα δάκρυ, ποὺ θἄσβηνε στὸ χέρι μου σὲ λίγο, μόλις ἡ νύχτα θ' ἄπλωνε τὰ μαῦρα της φτερά, καὶ τὸ ψυχρό, τὸ βραδινὰ τ' ἀγέρι θὰ φυσοῦσε! Κι' ὅλοι μᾶς τὸ χαρήκαμε στὸ φῶς, μέχρι τὸ βράδι, — γιατὶ μόλις ἔφτασε κι' ἀπλώθηκε τὸ βράδι, τ' ἀχνὸ διαμάντι τῆς χαρᾶς ἔγινε, πάλι, δάκρυ, καὶ στάλαξε, καὶ χάθηκε, μουσκεύοντας τὸ χῶμα, κι' ἀφίνοντας, καθὼς καὶ πρίν, γυμνὸ τὸ δαχτυλίδι...

Μὰ τ' ἄλλο, τ' ἄλλο, τὸ μικρό, τῆς λύπης τὸ διαμάντι, ποὺ τὄχα βαθιὰ κρύψει στὴν καρδιά μου (γιατὶ δὲ θἄπρεπε ποτὲ νὰ μπῆ σὲ δαχτυλίδι), προφυλαγμένο, κι' ἄφαντο, στὰ βάθη τῆς καρδιᾶς μου, σὰν κλειδωμένο στοργικὰ σὲ θήκη βελουδένια, πέτρωσε καὶ κρυστάλλωσε, κι' ἀπόμεινε γιὰ πάντα, — παντοτινό, κι' ἀνέπαφο, στὰ βάθη τῆς καρδιᾶς μου!

Κι' ὅμως, αὐτό, δὲν ἔλαμψε στὰ μάτια κανενός, μήτε καὶ τὸ καμάρωσε ζηλότυπα τὸ πλῆθος. "Εμεινε, — κι' ἔτσι, μυστικά, θὰ ζῆ μέσ' στὴν καρδιά μου, μέχρι τὴν ὥρα ποὺ θὰ ρθῆ τὸ βράδι καὶ γιὰ μένα, — τὸ βράδι, ποὺ θὰ σβήση πιά, διαμάντια καὶ καρδιές, καὶ τὶς φτωχές μας, τὶς μικρὲς ἀνθρώπινες λαχτάρες...

ΜΗ Μ' ΑΓΑΠΑΣ

Χαρισμένο τοῦ ἐγκάρδιου
φίλου μου Κώστα Χριστοδούλου.

Μὴ μ' ἀγαπᾶς τόσο πολύ, — μὴ μ' ἀγαπᾶς καθόλου—, γιατ' εἶμ' 'Εκεῖνος ποὺ βαδίζει στὸ σκοτάδι. Τὸ φῶς τοῦ ἥλιου, τὴ χαρὰ ποὺ δίνει στοὺς ἀνθρώπους, δὲν τἄχω νιώσει, τ' ἄκουσ' ἀπ' τὰ χείλη τῶν ἀνθρώπων, καθὼς τοὺς θρύλους τῶν παλιῶν ἀλλοτινῶν καιρῶν, — σὰν τὴν ἠχὼ τῶν μακρυνῶν, χαμένων παραδείσων...

"Ακουσα γιὰ ροδαλές, χρυσὲς ἀνατολές, γιὰ τὶς πορφύρες τῶν λαμπρῶν ἡλιοβασιλεμάτων, γιὰ τὰ λιοπύρια τῶν βουνῶν, βαρειῶν μεσημεριῶν, γιὰ χρώματα, γιὰ μαγικὰ θαμπόφωτα κι' ὁράματα...

"Ομως ἐγὼ βαδίζω στὸ σκοτάδι. Γεννήθηκα μιὰ νύχτα κατασκότεινη, μιὰ νύχτα μελαγχολική, νεκρή, τοῦ φθινοπώρου. Τὸ φῶς τῶν ἄστρων μόλις ποὺ τρεμόσβηνε, σὰν κουρασμένο, κι' ἀμαυρό, νὰ φέγγη τόσα χρόνια! Μήτε κι' ὁ δρόμος ὁ λοξός, ποὺ θέλησα νὰ πάρω, ἦταν ὁ δρόμος ὁ κοινός, τῶν ἀνθρώπων: "Ηταν ὁ δρόμος ὁ βαθύς, ὁ δρόμος τῆς 'Αβύσσου...

Κι' ἐκεῖ βαδίζω, τώρα, μοναχός. Σ' αὐτὸ τὸ δρόμον, ἄσε με, καὶ μὴ μ' ἀκολουθῆς. Δὲ θέλω τὴν ἀγάπη σου, τὴν ὅμοια μὲ θυσία. Εἶναι πλασμένη γιὰ τὸ φῶς, τὴ θέρμη, τὴ χαρά, — κι' εἶμαι πλασμένος ἔρημος, βαρύς, γιὰ τὸ σκοτάδι. Στὸ τέλος τῆς καμπῆς αὐτῆς, οἱ δρόμοι μας χωρίζουν. Δὲ θέλω τὴν ἀγάπη σου, ποὺ μοιάζει μὲ θυσία

Μὴ μ' ἀγαπᾶς, μὴ μ' ἀγαπᾶς, — ἀνίσως μ' ἀγαπᾶς! Τὸ βάρος τῆς χαρᾶς αὐτῆς, δὲν εἶναι πιὰ γιὰ μένα. Δός μου τὸ χέρι, κι' ἄσε με, σὲ τούτη τὴ γωνιά, — κι' ἔπειτα σύρε στὸ καλό, στὸ δρόμο τῆς Χαρᾶς, ζητώντας τὴν 'Αγάπη σου μέσ' στὸ Μεγάλο Φῶς, καθὼς ἐγώ, τὸ τέλος μου, μέσ' στὸ πυκνὸ σκοτάδι...

ΟΝΕΙΡΑ

'Απ' τὄνα τ' ὄνειρο περνοῦμε στ' ἄλλο, χωρὶς ἀνάπαυλα καμιά, χωρὶς κανένα τέλος. Μιὰν ἁλυσίδα συνεχὴς ὀνείρων ἀπροσδόκητων, ὀνείρων ἀναπάντεχων καὶ καταπληκτικῶν, — ὅλ' ἡ ζωή μας περπατεῖ καὶ χάνεται μέσ' στ' ὄνειρο, χωρὶς ποτὲ νὰ μάθουμε ποιὸ θἄναι τὸ στερνό της. 'Οράματα φανταστικὰ καὶ συναπαρστικά, χωρὶς εἰρμὸ καὶ λογική, χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος! Κι' ἀπ' ὅλ' αὐτὰ τ' ἀδιάκοπα κι' ἀλλόκοτα φαντάσματα, πλάθουμε μιὰν ἀπίθανη, κενὴ πραγματικότητα, — μιὰν ὑποθετικὴ πραγματικότητα, χιμαιρικὴ κι' ἀσύστατη, σὰν παχνὴ μέσ' στὸ βράδι..

Κι' ἀφοῦ, πρῶτα, τὴν πλάθουμε, πιστεύουμε σ' αὐτή, σὰ νἄταν κάτι σταθερό, καὶ μόνιμο, καὶ βάσιμο, — κάτι γιὰ πάντα, κι' ὑπαρκτό, κι' ἀτράνταχτο, κι' ἀσάλευτο— καὶ ζοῦμε, καμαρώνοντας τὸ κατασκεύασμά μας...

Πιστεύουμε σ' αὐτή, φανατικά, — κι' ὅταν τυχαίνη, κάποτε, νὰ ρθοῦμε σὲ διάσταση, — διάσταση καὶ σύγκρουση τοῦ πλάστη μὲ τὸ πλάσμα του —, αὐτὸ τὸ λέμε: Σύγκρουση μὲ τὴν Πραγματικότητα!

Φτωχὲς Σκιές, ποὺ πολεμοῦν μὲ μιά τους Αὐταπάτη, καὶ προσπαθοῦν νὰ στηριχθοῦν, ἀνήμπορα, στὸ Χάος...

Φτωχὲς 'Ανύπαρχτες Σκιές, παιχνίδια μιᾶς Χιμαίρας...

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ

Τώρα ποὺ ἤμερο, τὸ βρᾶδι,
κατεβαίνει ἀπὸ ψηλά,
προσπαθώντας νὰ ξυπνήση
κάποια χρώματα δειλά,

κι' ἀπὸ γύρω, κι' ἀπὸ πέρα,
ποὺ εἶχαν ὅλα βουθαθῆ,
σὰ νὰ βιάζεται νὰ πάρη
κάποιο μήνυμα βαθύ·

τώρα ποὺ, ξανά, στὸν κῆπο,
ρημαγμένο ἀπ' τὸ βοριᾶ·
δὲν περνᾶνε, καθὼς πρῶτα,
μαῦρα σύννεφα βαριά,

κι' ἡ καρδιά, ποὺ ἦταν κλεισμένη,
—στὴ χαρά, ποὺ ἔχει φανῆ,
λὲς κι' ἀνοίγει φοβισμένα,
σὰ μιὰ πόρτα σιγανή·

τώρα, μιὰ φωνή, κι' ἐμένα,
μὲ καλεῖ δειλά, θαρρῶ,
πάλι, γύρω, καθὼς τότε,
νὰ δοθῶ, καὶ νὰ χαρῶ...

Τέτια συμβουλή, σὲ μένα,
φυσικά, δὲν ὠφελεῖ,
κι' ὅσα χείλη μοῦ τὴ λένε,
πόσο, Θέ μου, εἶν' ἀφελῆ!...

...Καλοκαίρι ἀγαπημένο,
θέλω νὰ μὲ λυπηθῆς:
στὸ κατώφλι τὸ δικό μου,
ποιὸς ὁ λόγος νὰ σταθῆς;

"Ολ' ἡ Πλάση σὲ προσμένει,
γιὰ νὰ σύρης τὸ χορό...
Μὴ ζητᾶς νὰ μ' ἀναστήσης:
ΔΕ ΜΠΟΡΩ.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

* 'Ο ἐκλεκτὸς Ποιητής, ὁ λεπτὸς αἰσθητικός, ὁ μεγάλος "Ανθρωπος, ὁ ἀγαπητὸς συνεργάτης καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους στυλοβάτες τῆς «Κυριακῆς», ὁ Ναπ. Λαπαθιώτης, ἔφυγε... 'Η Φιλολογικὴ Κυριακὴ, ὅπως κι ἄλλοῦ ὁπόσχεται, θὰ τοῦ ἀφιερώσει ἕνα πολυσέλιδο τεῦχος της. "Εν τῷ μεταξὺ θὰ δημοσιέψουμε ὅσα ἀνέκδοτά του ἔχουμε στὴν κατοχή μας, (καὶ ποὺ δὲν θὰ περιληφθοῦν στὸν τόμο του), εἴτε χαρισμένα ἀπὸ τὸν ἴδιο, εἴτε ἀπὸ φίλους του. 'Από τὸ ἐρχόμενο δὲ θ' ἀρχίσει δημοσιευόμενη μιὰ σειρὰ ἄρθρων τοῦ διευθυντὴ μας «προσωπικοῦ φίλου τοῦ Ποιητὴ» γιὰ τὸν "Ανθρωπο καὶ τὴ Ζωή του. Ἡ Φ. Κυριακή.

ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ

ΤΟ "ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΝ„

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΑΤΑ

"Αν ὁ Πλάτων ἐζοῦσε σήμερα στὴν Ἑλλάδα, θ' ἄλλαζε ὡρισμένως τὸν ὁρισμό του γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὡς ἑξῆς: «"Ανθρωπος ἐστὶ ζῶον δίπουν, ἄπτερον, γελαστικόν, φιλολογικόν». Πρὸ ἑκατὸ ἐτῶν, ὁ κάπως μορφωμένος ἀστὸς ἔπρεπε νὰ «ξέρη γράμματα». Σήμερα, πρέπει νὰ «κάνει φιλολογία» — ποίηση, ὑπερρεαλιστικὴ καὶ μή, πέζοτράγουδο, μυθιστόρημα, διήγημα, ἐσωτερικὸ μονόλογο, δοκίμιο, κριτική. Ποῦ βρισκόταν ὅλες αὐτὲς οἱ καταπληκτικὲς δημιουργικὲς δυνάμεις; ποῦ βρισκόταν — τὸ κυριότερο — ὅλο αὐτὸ τὸ τυπογραφικὸ χαρτί; Κανένα ἄλλο εἶδος δὲν εἶχε σωρευθῆ, φαίνεται, στὴν Ἑλλάδα, σὲ τόσην ἀφθονία. Τὸ λάδι σπανίζει, τὸ παννὶ εἶναι ἀπρόσιτο. Τὸ χαρτὶ εἶναι ἀνεξάντλητο. Ἀληθινά, ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ εἶναι γιγαντιαία. Ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία μοιάζει μὲ τοὺς τερατώδεις ἐκείνους κάκτους τῶν τροπικῶν, ποὺ ἀπὸ τὸ βράδυ ἕνως τὸ ἄλλο πρωῒ μποροῦν νὰ ξεπετάξουν ἀνάστημα κολοσσῶν. Ἡ παρακολούθησις τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων ἔγινε ἐπάγγελμα — καὶ μάλιστα ἀπὸ τὰ πιὸ ὀργιώδη, ὅσο κι' ἂν παραμένει πάντα σὲ βαθμίδα... τιμητική.

Ἐδῶ καὶ ἀρκετοὺς μῆνες, ἄρχισα ἀπὸ τὶς στῆλες φιλολογικοῦ περιοδικοῦ μερικὰ «κατὰ τὸ μᾶλλον συστηματικὰ» — καθὼς ἔγραφα τότε — κριτικὰ ἄρθρα. Ἐλάχιστα βιβλία ἔβγαιναν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, καὶ μποροῦσε κανεὶς νὰ τὰ διαβάση μὲ τὴν ἡσυχία του καὶ νὰ συστηματοποιήση τὶς ἐντυπώσεις του ἄνετα. Δὲν εἶχαν περάσει τέσσερις - πέντε μῆνες, καὶ ἡ παραγωγὴ μ' ἐπρόλαβε. Στοὺς ἕξη μῆνες ἦταν πιὰ ἀδύνατο νὰ τὴ φθάσω. Τὸ «φιλολογικὸν φαινόμενον» ἔχει σήμερα ξεπεράσει — μέσα σὲ μιὰ τόσο δυσχερῆ ἐποχὴ — κάθε προηγούμενο. Ἡ «πρόοδος», ἡ ἀρχισμένη ἐκεῖ γύρω ἀπὸ τὰ 1930 — μαζὶ μὲ τὸ φανέρωμα μιανῆς πολὺ ἀνήσυχης, πολὺ φιλάρεσκης καὶ πολὺ φιλόδοξης γενεᾶς — σήμερα γίνεται «γεωμετρική», αὔριο — μὲ τὸ τέλος τοῦ πολέμου — θὰ γίνη «κυβικὴ» μεθαύριο, κατακλυσμιαία. Φιλολογοῦμε, τὸ ξαναλέγω, ὅπως φοροῦμε γραβάτα, ὅπως φοροῦμε κάλτσες καὶ παπούτσια, ὅπως πᾶμε περίπατο, ὅπως λέμε «καλημέρα».

Τί ἀκριβῶς συμβαίνει αὐτὴ τὴ στιγμή, ἐγὼ τοὐλάχιστο — μὲ τὴν παραζάλη ποὺ ἄλλως τε φέρνουν, μαζὶ μ' αὐτὸ καὶ τόσα ἄλλα γεγονότα τῆς ζωῆς μας — δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ προσδιορίσω. "Ενας ἄλλος, στὴ θέση μου, λύνοντας τὸ πρόβλημα μὲ τὸν ἁπλούστερο τρόπο, θὰ ἔλεγε ἀμέσως - ἀμέσως πὼς ὅλη αὐτὴ ἡ παραγωγὴ δὲν ἀξίζει τίποτε — καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ἴσα - ἴσα βγαίνει μὲ τόσην ἀφθονία. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι τόσο ἁπλό, ὄχι. Ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ ἀξίζει, ἀρκετά, μ' ὅλη της τὴν ἀφθονία — αὐτὸ εἶναι μᾶλλον πιὸ κοντὰ στὴν ἀλήθεια, παρὰ τὸ πρῶτο. Ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ ἀξίζει τόσο, ὥστε τὰ κριτήρια — ποὺ, φυσικά, προπορεύονται ἀπ' αὐτὴν καὶ τῆς δείχνουν τὸ δρόμο — εἶναι, τὰ τελευταῖα χρόνια, ὑποχρεωμένα νὰ μετακινοῦνται συνεχῶς ὁλοένα καὶ πιὸ μπροστά, ὁλοένα καὶ πιὸ μακρυά, τόσο γοργὴ εἶναι ἡ τελειοποίησή της. "Ο,τι πρὶν ἀπὸ πενήντα χρόνια ἦταν καρπὸς πείρας μακρᾶς καὶ τέχνης ὄχι συνειθισμένη, σήμερα εἶναι κοινὸ κτῆμα στὰ κοντύλια τῶν νέων ποὺ πιάνουν νὰ γράψουν. Τὰ μυστικὰ τοῦ στίχου, ποὺ ἕνας παλαιότερος ποιητὴς μόλις κάπου - κάπου τὰ μάντεψε, εἶναι, συχνά, σήμερα γίνονται παιγνίδια στὰ τρυφερὰ χέρια τῆς νεότητας.

Πιστεύω ὅμως ὅτι μαζὶ μ' αὐτό, συμβαίνει καὶ κάτι ἄλλο. Ἡ λογοτεχνία βελτιώνεται στὸ βάθος· περιορίζεται ὅμως σὲ ἔκταση. Οἱ νέοι, καὶ οἱ ἡλικιωμένοι ἀκόμα περισσότερο, ξέρουν, ἀληθινὰ σήμερα, τὸ πῶς γράφουν. Τὸ τί γράφουν ὅμως, ἄ! αὐτὸ γίνεται ὁλοένα πιὸ στενό, ὁλοένα πιὸ μονότονο, ὁλοένα πιὸ ἀδιάφορο. Ἡ λογοτεχνία συμπτύχθηκε, ἡ ποίηση δὲν ἀναδίνει, παρὰ ἕναν δυὸ τόνους. Χτυπώντας ὁλοένα αὐτοὺς τοὺς δυὸ τόνους, εἶναι φυσικὸ νὰ βγάλει κανεὶς ὅ,τι ἔχουν τὸ λεπτότερο καὶ τὸ μουσικώτερο. Τρίτος τόνος ὅμως δὲν ἠμπορεῖ, μοῦ φαίνεται, νὰ προστεθῆ.

Ἡ τελειοποίηση, θέλω νὰ πῶ μ' ἄλλα λόγια, τῆς λογοτεχνίας, εἶναι σήμερα ὄχι ζήτημα περιεχομένου, ἀλλὰ ζήτημα μορφῆς. Σπανίως θὰ μποροῦσε νὰ πῆ κανεὶς γιὰ ἕνα σύγχρονο βιβλίο κάτι περισσότερο, κάτι οὐσιαστικώτερο, παρὰ πὼς εἶναι «καλογραμμένο». Ἡ αἰσθητικὴ ἀγωγὴ — γιὰ τὴν ὁποίαν ἔγραψα κάτι καὶ σὲ προχθεσινό μου σημείωμα — εἶναι, ναί, γεγονὸς γενικό. Τὸ γοῦστο κάνει θαύματα. Τὸ πνεῦμα, τὸ ἴδιο. Μιὰ ἀλληλεπίδραση τέχνης καὶ ζωῆς παρουσιάζεται κάθε μέρα καὶ πιὸ αἰσθητὴ ἐπάνω καὶ στὶς δυό. Λείπει ὅμως ἐκεῖνο ποὺ μὲ μιὰ λέξη λέμε «δημιουργία», ποὺ εἶναι πολὺ πιὸ πάνω ἀπ' αὐτὰ ὅλα καὶ ποὺ κάνει ἕνα ἔργο ἀθάνατο.

Δὲ θέλω νὰ πῶ, πὼς κ' ἡ δημιουργία ποὺ σήμερα λείπει, δὲ θὰ παρουσιασθῆ ἐξ ἴσου πλούσια αὔριο. Κανένα παρόμοιο δεδομένο δὲ μὲ ὑποχρεώνει νὰ τὸ ὑποθέσω, ὅσο κι' ἂν — σὰν κριτικὸς — θὰ τὸ εὐχόμουν καὶ θὰ τὸ ποθοῦσα... Εἶναι πιθανὸν ὅτι τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα συντομεύει, ὅσο πηγαίνει, καὶ γοργότερα, τὶς ἀποστάσεις· ὅτι τεράστιες δυνάμεις ἀπελευθερώνονται ὁλοένα καὶ ταχύτερα· ὅτι πολλὰ ἀδύνατα γίνονται δυνατά. Πολλοὶ φιλολογικοὶ ὁρισμοὶ θὰ πρέπει νὰ πλατύνουν κι' ἄλλοι τόσοι ν' ἀναθεωρηθοῦν. Ἡ μακαριότητα τῆς ἀκαμψίας καὶ τῆς βραδυπορείας τῶν μορφῶν, μέσα στὴν ὁποία ἔζησαν ὅλη τους τὴ ζωὴ οἱ περασμένες γενεές, νομίζω ὅτι πέρασε γιὰ πάντα κι' ὅτι ὁ ἄνθρωπος ταχύνει τὸ βῆμα πρὸς τὶς κατακτήσεις του καὶ τὰ πεπρωμένα του.

"Οπως δήποτε δὲν εἶναι ἀκόμη ἡ στιγμὴ νὰ πιστοποιηθῆ κάτι παρόμοιο. Πιστοποιεῖται μόνο τὸ «φιλολογικὸν φαινόμενον». Τὸ χαρτὶ — ὅπου εἶναι τυπωμένο τ' ὄνομά μας κάτω ἀπὸ μερικὰ τετράστιχα τὸ συνηθέστερο ἄψογα μᾶς εἶναι τόσο ἀπαραίτητο, τόσον αὐτονόητο γιὰ τὴ ζωὴ — γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ 1944 —, ὅσο καὶ τὸ πιάτο μὲ τὰ ὄσπρια τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. "Α, τί πειρασμὸς αὐτὸ τὸ τυπωμένο χαρτὶ μὲ τ' ὄνομά μας! Τί μαγνήτης, τί γοητεία! Μπορεῖ νὰ εἶναι, συχνὰ τὸ βραβεῖο μιᾶς ἀληθινῆς προσπάθειας· ἀλλὰ γιατὶ ὄχι κ' ὁ ἀντικατοπτρισμὸς μιανῆς πραγματικότητας ἀπερίγραπτα μακρυνῆς; Ὑπῆρξε ἡ πρώτη μας ἀπατηλὴ κατάκτηση, ἡ πρώτη δῆθεν ἀντικειμενικοποίηση τοῦ ἐγώ μας. Κακοὶ μαθηταί, ἀκατάρτιστοι στὸ κάθε τί, ἀγράμματοι — μήπως δὲν ἐπήραμε συχνὰ ὡς γεγονός, ὡσὰν θετικὸ κέρδος, κάτι ποὺ σὲ τελευταίαν ἀνάλυση δὲν εἶναι παρὰ τοῦτο — ὅτι ἕνας στοιχειοθέτης γιὰ νὰ βγάλη τὸ φτωχό του ἡμερομίσθιο μετάτρεψε τὰ στοιχεῖα ποὺ χαράξαμε μὲ τὴ μελάνη σὲ τυπογραφικά, κ' ἕνας πιεστὴς τὰ πολλαπλασίασε σὲ διακόσια λόγου χάριν ἀντίτυπα, ἀπὸ τὰ ὁποία τὰ ἑκατὸν πενήντα θὰ πουληθοῦν γιὰ χαρτὶ περιτυλίγματος; "Οταν ὁ νέος ζωγράφος κάνει τὸ πρῶτο του σκίτσο, αὐτὸς βέβαια ἑτοιμάζει ἕνα μικρὸ καλλιτεχνικὸ γεγονὸς — γιατὶ μικρογραφεῖ ἐκεῖ πάνω τοὺς μεγάλους νόμους τῆς προοπτικῆς καὶ τῆς συνθέσεως ποὺ τοὺς ἔμαθε ἐπὶ ἑπτὰ χρόνια στὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν. Τὸ ἴδιο κ' ἕνας μουσικός, ὅταν κάνη τὴν πρώτη του σύνθεση. Ἀλλὰ τὸ βιβλίο δὲν ξέρω ποιοὺς νόμους ἀκολουθεῖ, ἂν ὄχι, πολὺ συχνά, τὴν αὐθαίρετη φαντασία τοῦ συγγραφέως.

Τὰ ἔγραψα κι' ἄλλοτε ὅλ' αὐτὰ καὶ μ' ἄλλους τρόπους. Πρὸς τί; Τὸ «φιλολογικὸν φαινόμενον» ἐξαπλώνεται ὁλοένα. Ὁλοένα καὶ μοῦ προσφέρουν νέα βιβλία... Τὸ φίδι τοῦ παραμυθιοῦ κρυμμένο μέσα στὰ ρόδα τοῦ κανίστρου — αὐτὸ εἶναι γιὰ τὸν κριτικὸ κάθε τέτοια προσφορά. Κάτω ἀπὸ τὴ σοβαρότητα, τὴ γλυκύτητα, τὴν ποίηση τῆς ἀφιερώσεως κρύβεται τὸ φαρμάκι τοῦ χρέους. Οἱ ἄλλοι ἀνοίγουν ἕνα βιβλίο γιὰ νὰ τὸ διαβάσουν· ὁ «κριτικὸς» τὸ ἀνοίγει γιὰ νὰ γράψει. Πρέπει νὰ γράψη — πρέπει νὰ εὐχαριστήση, μὰ πρέπει συχνὰ καὶ νὰ δυσαρεστήση· γιατὶ ὅμως νὰ δυσαρεστήση ἕνας «κριτικὸς» ποὺ ἀγαπᾶ ὅλον τὸν κόσμο καὶ δὲ θέλει τὸ κακὸ κανενός; Τί δυσκολία, τί ἀθυμία! Πρέπει νὰ τὰ πῆ κ' ἔτσι, κι' ἀλλοιῶς, καὶ ν' ἀφήση κάποιον ὑπαινιγμὸ καὶ νὰ τονίση κάποιον ἄλλο ποὺ δὲ φαίνεται...

"Αν πρόκειται γιὰ τρομοκρατικὴν ἀκμὴ ἢ ἂν πρόκειται γιὰ στασιμότητα καὶ παρακμὴ — τὸ εἶπα καὶ πρὶν — δὲν μπορῶ ἀκριβῶς, αὐτὴ τὴ στιγμή, νὰ τὸ καταλάβω. Ἐκεῖνο ποὺ κάθε μέρα καταλαβαίνω ὁλοένα καὶ περισσότερο, εἶναι πὼς ἀλλοιώτικα, ὅλως διόλου ἀλλοιώτικα, εἶχα φανταστῆ τὴν Τέχνη, ὅταν πρωτόμπαινα μέσα σ' αὐτήν. Καθόμουν, τὸ συνηθέστερο μόνος, στὴν ἄκρη στὰ βράχια τῆς βορειινῆς ἀκτῆς, κ' ἔρχόταν, ὁλοένα, νὰ σπάση κοντά μου τὸ κῦμα — ποὺ τόσπρωχνε ἀκούραστα κατ' ἀπάνω μου τὸ ἑσπερινὸ μελτέμι. Κάρφωνα τὰ μάτια μου ἐπάνω στὸν ἀφρὸ — κ' εἶχα τὴν περίεργην ἐκείνην αἴσθηση ὅτι μέσα ἀπὸ τὸν ἀφρὸ βγαίνει ἄσπρο φῶς, κι' ὅτι, ὅσο πάει, ὅλο καὶ φωτίζεται ὁ τόπος ὁλόγυρά μου, ἐνῶ ὅλο καὶ σκοτείνιαζε... Ἡ μελαγχολία τῆς ὥρας, ἡ μεγάλη ἡ πλατειὰ μελαγχολία τοῦ στοιχείου — αὐτό, ἔλεγα, θὰ εἶναι, δίχως ἄλλο, ἡ Τέχνη... Περπατοῦσα στὸν κάμπο τῆς Ἀττικῆς, καὶ πάλι μοναχός, καὶ πάλι τὸ μούχρωμα, ὅταν ὁ ἀπριλιάτικος ἄνεμος ἔγερνε, σωροὺς - σωρούς, ἀπέναντί μου τὰ στάχυα, ὅταν ἡ δύση ἔρριχνε τὶς στάχτες της στὸν ὁρίζοντα... «Νὰ συγκρατήση κανεὶς μιὰ τέτοιον ὥρα μέσα στὰ γραψίματά του, νὰ τὴν συγκρατήση γιὰ πάντα — αὐτὸ βέβαια, συλλογιζόμουν, θὰ εἶναι ἡ Τέχνη». Ἡ γλύκα τῶν πρώϊμων γηρατειῶν μέσα στὰ μάτια τοῦ πατέρα μου, ἕνα οἰκογενειακὸ πένθος, ἕνα κορίτσι ποὺ περνοῦσε δυὸ φορὲς τὴν ἴδια μέρα ἀπὸ τὸ δρόμο μου, αὐτὰ θὰ ἦταν ἡ Ποίησις...

Ἀντὶς γι' αὐτά, βρίσκομαι σήμερα περιστοιχισμένος ἀπὸ βιβλία, βιβλία, βιβλία... Τὸ βιβλίο φέρνει τὴν κριτική, ἡ κριτικὴ μιὰν ἄλλη, ἡ ἄλλη ἕν' ἄλλο βιβλίο. Ποῦ εἶναι ἡ θάλασσα, τὰ στάχυα, τὰ μάτια τοῦ πατέρα; Ἡ παλιά μου ἀπόλαυσι γίνεται μέρα μὲ τὴν ἡμέρα — καί, Θεέ μου, γιατὶ τελοσπάντων; — ἕνα «δοῦναι καὶ λαβεῖν», ἕνας μόχθος καὶ τὸ αἴσθημα ποὺ νοιώθω, ὧρες - ὧρες νὰ μὲ συνεπαίρνει, εἶναι ἡ ἐπιθυμία ν' ἀφύγω. "Αν ὅταν πρωτόγραψα τοὺς πρώτους μου στίχους, ἤξερα πὼς ἐδῶ θὰ καταλήξω, θ' ἀρνιόμουν μὲ κάθε τρόπο, ὡσὰν νἆταν καταδίκη. Ἡ ποίησις δὲν εἶναι πιὰ ὅ,τι πόθησα κι' ὅ,τι φαντάστηκα. Μπροστὰ σὲ παρόμοια μορφὴ τῆς Τέχνης τοῦ Λόγου, μοῦ ἔρχεται σήμερα, ἀληθινά, νὰ φωνάξω, τὴ φράση τοῦ Τζιόττο, ἀπὸ τὴν ἀνάποδη:

«Io non sono pittore!»

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

H. W. LONGFELLOW

ΤΕΛΕΙΩΣΕ Η ΜΕΡΑ

Τέλειωσε ἡ μέρα· τὸ σκοτάδι
ἀπὸ τῆς Νύχτας τῆς φτεροῦγες πέφτει,
ὅπως μαδάει κι' ἀνάερα χαμηλώνει
φτερὸ ἀπ' ἀιτὸ καθὼς πετάει.

Βλέπω τὰ φῶτα τοῦ χωριοῦ νὰ λάμπουν
ἀνάμεσ' ἀπὸ τὴ βροχὴ καὶ τὴν ὁμίχλη·
βαρειὰ μελαγχολία μὲ ζώνει
ποὺ δὲν μπορεῖ ἡ ψυχή μου νὰ βαστάξει.

Μελαγχολίας αἴσθημα καὶ νοσταλγίας
ποὺ μὲ τὸν πόνο ὁλότελα δὲ συγγενεύει
καὶ μοιάζει μὲ τὴ λύπη τόσο μόνο,
ὅσο μοιάζει ἡ βροχὴ μὲ τὴν ὁμίχλη.

"Ελα καὶ διάβασέ μου ἕνα τραγούδι,
ἕνα τραγούδι τῆς καρδιᾶς ἁπλό,
ποὺ τὴν ἀνησυχία μου νὰ πραΰνει
καὶ τῆς μέρας τὶς ἔγνοιες μακριὰ νὰ διώξει.

"Οχι ἀπὸ τοὺς παλιοὺς δασκάλους,
μήτε κι ἀπὸ τοὺς βάρδους τοὺς τρανούς,
ποὺ μέσα ἀπ' τὰ περάσματα τοῦ Χρόνου
ἀλαργινὰ ἀντηχοῦν τὰ βήματά τους.

Γιατὶ σὰ θούριων ἤχοι οἱ δυνατές τους
σκέψεις κεντρίζουν στῆς ζωῆς τὸ μόχτο,
κεντρίζουν στὸν ἀδιάκοπον ἀγῶνα.
Μὰ ἀπόψε ἐγὼ ποθῶ γαλήνη.

Πιὸ ταπεινὸ ποιητὴ νὰ μοῦ διαβάσεις
ποὺ ἀπ' τὴν καρδιά του τὰ τραγούδια του ἀναβρύσαν
σὰν τὴν καλοκαιριάτικη ἀπ' τὰ νέφη μπόρα,
ἢ σὰν τὰ δάκρυα ἀπ' τῶν ματιῶν τὴ βρύση.

Ποὺ ἀνάμεσα ἀπὸ μακριὲς ἡμέρες μόχτου,
καὶ νύχτες ὅλο ἀνησυχία γεμάτες,
μές στὴν ψυχή του ἀκόμα ἡ μουσικὴ ἀντηχοῦσε
ἀπὸ θαυμάσιες μελωδίες.

Τῆς ἔγνοιας τὸν ἀσίγαστο παλμό,
τέτοια μποροῦν τραγούδια νὰ πραΰνουν,
κι ἔρχονται σὰν τὴν εὐλογία
ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν προσευχή.

"Υστερα, ἀπ' τὴν ἀνθολογία
τὸ ποίημα διάβασέ μου ποὺ σ' ἀρέσει,
καὶ στοῦ ποιητῆ τὸ στίχο δῶσε
τὴ γοητεία τῆς φωνῆς σου.

Καὶ τότε ἡ νύχτα μουσικὴ θενὰ γεμίσει,
καὶ οἱ ἔγνοιες ποὺ βαραίνουν τὴ μέρα
θὰ λύσουν τὶς σκηνές τους σὰν τοὺς Ἄραβες
καί, σιωπηλά, μακριὰ θὰ φύγουν.

(Μετάφρ.) Δημ. Σταύρου

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΗΔΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΡΧΑΙΑ ΦΩΝΗ...

Ἀρχαία φωνή, ποὺ τὸν παλμό σου ἐκόμισε [τ' ἀγέρι
μακριά, ἀπ' τοῦ θρύλου τὴν γλυκὰ τραγουδημένη γῆ
κ' ἦρθε μὲ χείλη ἀγάπης γιὰ νὰ σὲ ξαναπροφέρει
στὴ μοναξιά, ποὺ μὲ κυκλώνει μὲ ἄφατη σιγή,

Ἠχὼ ὀρφανή, στὸ μαίανδρο τοῦ ἔπους περιπλανημένη
χωρὶς νὰ σβύσεις, καθὼς τότε ποὺ εἶδες φοβερὸ
τοῦ Ἕκτορα τὸ ἅρμα πρὸς τὰ τείχη τοῦ Ἰλίου νὰ μακραίνει,
κυλώντας δίπλα στοῦ Πατρόκλου τὴ ξανθὴ σωρό,

Σπονδὴ ἀπὸ μαύρους μενεξέδες στὰ χρυσᾶ μαλλιά του
σὲ σκόρπισε τοῦ Μυρμιδόνα ὁ θρῆνος, στὴν ταφή.
Σὲ εἶχε φτερὸ τὸ μεσονύχτι στ' ἄσπρα πέδιλά του,
μέσα στὰ δάση ὁ Δάμωνας γιὰ τὴν ἐπιστροφή...

Κ' ἦρθες σ' ἐμένα, πλημμυρώντας ἀναπαίστους ἤχους
τὴν ἀρυτίδωτη ἡρεμία ἑνὸς βίου μοναχικοῦ.
Σ' ἐμὲ ποὺ δὲ φορῶ χιτῶνα κι' οὔτε ἔχω βοστρύχους
στεφανωμένους ἀπὸ δάφνη κι' ἀπὸ χέρι Θεοῦ!

Τρέμει ὁ παλμός σου λυπηρὰ στὴν πρώϊμη καταιγίδα,
ποὺ ἔχει νοτίσει μὲ βροχὴ τὸ χῶμα ποὺ περνῶ,
Μὰ ἐγὼ σ' ἐσένα ἀρπίζω τὴν ἐρωτική μου ἐλπίδα
καὶ μὲ τὴ λύρα σου τραγούδισα τὸν οὐρανό...

Κι' ὦ, πὼς φοβᾶμαι, μὴ δὲ δυνηθῶ νὰ σὲ κρατήσω
πάντα κοντά μου ἀρχαία φωνή, μὰ γιὰ ν' ἀνυψωθεῖς
τὸ μαίανδρο τοῦ ἔπους πάρεις πάλι καὶ γυρίσεις πίσω
στὴν ἀποθέωση μιᾶς μετώπης νὰ μαρμαρωθεῖς!...

ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΘΕΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΛΕΙΜΜΑΤΑ

Τὸ «Θέατρο Τέχνης» τοῦ Κοὺν παίζει τὸ τρίπρακτο τοῦ Ε. Κώντελ Γιὰ ἕνα κομάτι Γῆς, κατὰ μετάφραση τοῦ κ. Γ. Σεβαστίκογλου.

Δὲ νομίζω πὼς ὁ λαμπρὸς αὐτὸς θίασος ἔκανε ἄσκημα νὰ μᾶς παρουσιάσει τὸ ἔργο αὐτό, ποὺ ἔχει τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ ποὺ ἀξίζει νὰ τὸ γνωρίσουμε. Πρέπει νὰ πλησιάζουμε καὶ τὶς παρόμοιες ξένες προσπάθειες, νὰ τὶς ἀντικρύζουμε, φιλικά, μὲ κατανόηση. Ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἀνερμάτιστους σνομπισμούς. Πρέπει νὰ τὶς ἀντικρύζουμε καὶ νὰ βλέπουμε τί γίνεται καὶ παραόξω... Πόσα λάθη, πόσες δευτερεύουσες, τριτεύουσες καὶ τεταρτεύουσες δουλειὲς ξεπεσούρας. Νὰ βλέπουμε τὰ λάθη τῶν παραόξω, νὰ παρηγοριόμαστε καὶ νὰ τ' ἀποφεύγουμε!

Ὡστόσο, ὁ μεταφραστὴς ποὺ μᾶς ἔδωσε πρὶν ἀπὸ μῆνες ἕνα ἔργο δικό του, ὅπου ἡ ἠθογραφία ἀλὰ Ψαθᾶ πάλευε μὲ λυρικὰ ξενόγλωσσα ρεύματα, ἕνα ἔργο ποὺ τὸ εἴδαμε μὲ χαρὰ γιατὶ δείχνει ἕνα νέο ταλέντο, δυνατὸ ταλέντο ἀλλὰ καὶ ζαλισμένο, μπερδεμένο, ἀξεδιάλυτο καὶ τρεκλιστό, ὁ μεταφραστὴς γράφει τ' ἀκόλουθα γιὰ τὸ ἔργο ποὺ μετάφρασε καὶ ποὺ τὸ παρουσιάζει τώρα ὁ θίασος τοῦ Κούν:

> Τὸ «Γιὰ ἕνα κομάτι γῆς» πρωτογράφτηκε μὲ τὴ προοπτικὴ νὰ διαβαστεῖ σα μυθιστόρημα. Ἀργότερα μετατράπηκε σὲ θεατρικὸ ἔργο, κι' ἡ σκηνικὴ ἐπιτυχία του ξεπέρασε τὴν κυκλοφοριακὴ ποὺ κι ὅλας εἶχε φτάσει σὲ πρωτάκουστα νούμερα. Τὸ ἀναφέρω αὐτὸ γιὰ ἕνα μονάχα λόγο: σὰν ἐπιχείρημα πὼς τὸ ἔργο τέχνης δὲ μπορεῖ παρὰ νάχει ἀπήχηση στὸ κοινό, φτάνει νάναι ἀληθινὸ καὶ ζωντανο. Τὸ «Γιὰ ἕνα κομάτι γῆς» κι' ἔργο τέχνης εἶναι κι' ἔχει μιὰν ἀλήθεια καὶ μιὰ ζωντάνια ποὺ ἀντικρύζοντάς τες κάπως ἐπιπόλαια μπορεῖ κανένας νὰ παρασυρθεῖ καὶ νὰ τὸ χαραχτηρίσει καὶ νατουραλιστικὸ ἀκόμα δρᾶμα. Ὅμως ὄχι. Ὁ συγγραφέας δὲ περιορίζεται νὰ μᾶς δώσει τὴ φωτογραφικὴ εἰκόνα τῆς ἀθλιότητας τῆς οἰκογένειας ποὺ μᾶς παρουσιάζει. Τὴν ἀθλιότητα αὐτὴ δὲ τὴ συνέλαβε μὲ τὶς πέντε μονάχα αἴσθησές του. Προχώρησε πολὺ πιὸ πέρα. Ἔκανε ἀνατομία ψυχικὴ καὶ σωματικὴ ἀκόμα. Τὸ κουσοῦρι τῆς Ἀναμπέλλα, ἡ ἀρρώστεια τῆς Βάβως καὶ τῆς Ἄντα, δὲ δίνουνται σκέτα σὰ βιολογικὲς παρατήρησες, παρὰ δείχνουν τὸ ξεκίνημα, τὴ πηγὴ νὰ πεῖ κανένας τῆς ψυχικῆς, σεξουαλικῆς καὶ πνευματικῆς διάθρωσης τους. Τὸ δρᾶμα ὅλων τῶν προσώπων τοῦ ἔργου του, τὸ δίνει μ' ἕνα τέτοιο χιούμορ πού, ὅπως καὶ στὴ σάτυρα, ὁ θεατὴς δὲ προλαβαίνει νὰ ξεσπάσει σὲ γελιο ἢ σὲ συμπόνεμα, διαρκῶς μετεωρίζεται ἀνάμεσα στὰ δυό τους. Καὶ πέρα ἀπ' τὰ πρόσωπα σατυρίζει κατάστασες - καυτηριάζει ὅπως συνηθίζεται νὰ λέγεται. Δὲ ξέρεις ἂν πρέπει νὰ γελάσεις ἢ νὰ κλάψεις στὴ σκηνὴ ποὺ ἡ ἀδελφὴ Κλάρα παντρεύει μονάχη της τὸν ἑαυτό της μὲ τὸ Ντιούντ. Σάτυρα, ξυλοφόρτωμα θάλεγα, στὶς αὐτοχειροτονημένες Εὐαγγελίστριες, ποὺ νέμονται τὴν ἁπλοϊκότητα αὐτῆς τῆς φτωχολογιᾶς, μήτε ξέροντας κι' οἱ ἴδιες τί πιστεύουν καὶ τί λένε. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ χάος τῆς φτώχειας, τῆς ἀνημποριᾶς, τῆς ἀθλιότητας - κρυμένη σὰν κάτω ἀπὸ χόβολη - καίει μιὰ ρθάκα, ποὺ στὸ τέλος θὰ κορυφώσει τὸ δρᾶμα, φέρνοντας μαζὶ καὶ τὴ λύτρωση: Τὸ μητρικὸ ἔνστιχτο. Ἡ Ἄντα: ἡ μάννα, ἡ Πέρλ: ἡ κόρη, ὁ καρπὸς μὲ τὸν ἄγνωστο ταξιδευτή, ποὺ πέρασε κι' ἔμεινε τόσο μονάχα, ὅσο χρειαζόταν νὰ συλλάβει ἡ Ἄντα. Νατουραλισμός, θ' ἀναρωτηθεῖ ὁ θεατὴς ἢ τάχα στερνὴ προσπάθεια τοῦ συγγραφέα νὰ δώσει καὶ μιὰν ἰδανιστικὴ ἀνάταση στὸ δρᾶμα του; Μήτε τὄνα μήτε τἄλλο. Ὁ συγγραφέας δὲ ξεφεύγει στάλα ἀπ' τὴ γραμμή του. Οἱ ἥρωές του ποὺ ἡ κοινωνικὴ ἀπομόνωσή τους, μαζὶ μὲ τὴν πεῖνα καὶ τὴν ἀνημποριά, τοὺς φέρνει ὅλο καὶ πιὸ κοντὰ στὸ χτῆνος, ζοῦνε κι' ἀντιδροῦνε σὰ χτήνη. Τέτοιο δυνατὸ μητρικὸ ἔνστιχτο σὰν τῆς Ἄντας, τοποθετημένο σ' αὐτὸ τὸ κλῖμα ὅπου γράφεται τὸ δρᾶμα τοῦ «Γιὰ ἕνα κομάτι γῆς» θυμίζει μητρότητα ζώου, ζώου ἀνήμερου, ζώου ποὺ δὲ συνήθισε νὰ τοῦ πνίγουνε τὰ κουτάβια του οἱ νοικοκυραῖοι του. Θυμίζει ἀρκουδομάννα, λιόντισα, τίγρισα.
>
> Δὲν ἐξιδανικεύει ὁ συγγραφέας μήτε στὴν ἀρχή, μήτε στὸ τέλος, μήτε πουθενὰ στὸ δρᾶμα. Σκαλίζει ὅσο παίρνει βαθειά. Βρίσκει πηγὲς μὰ δὲ τὶς ξεφωνίζει, δὲ κηρύχνει - τὶς δείχνει. Κι' ὁ θεατής, μ' ἕνα δράμι κρίση, μὲ μιὰ στάλα γνώση, βλέπει καὶ κρίνει.

Ὁ θεατὴς ποὺ διάβασε τὶς παραπάνω καταπληκτικὲς πληροφορίες μένει ἐκστατικὸς παρακολουθώντας τὸ ξετύλιγμα τοῦ ἔργου πάνω στὴ σκηνή. Ρωτιέται ἂν πρόκειται γιὰ κριτική, γιὰ εἰσαγωγή, γιὰ διαφώτιση, ἢ γιὰ προκήρυξη ἀπευθυνομένη σὲ Νέγκρους ἢ Ὀττεντότους τυφλούς, κουφοὺς καὶ ληθαργικούς. Τὸ ἔργο μᾶς περιγράφει ἀνθρώπους ποὺ πεινοῦν σὲ τρεῖς πράξεις, ἀκινητοῦν, ἀδρανοῦν, χασμουριοῦνται, ψευτοκλέβουν, ψευταγαπιοῦνται, ψευτοπάσχουν. Κι ὅλα αὐτὰ μὲ φιλολογία ἀνυπόφορη. Ψευτιὰ σὲ ὁλόκληρες πράξεις. Μοῦ εἶπαν πὼς τὸ ἔργο παίχτηκε σειρὰ χρόνια στὸν τόπο τῆς παραγωγῆς του. Ἐμεῖς τί φταῖμε; Ἴσως σὲ νηπιαγωγεῖα ἢ σὲ γηροκομεῖα νὰ παίζουνταν ἀκόμη κι ἄλλα περισσότερα χρόνια.

Περιγραφὴ πεινασμένων ἀπὸ χορτάτο ἄνθρωπο καὶ γιὰ χορτάτους, ὑπερχορτάτους θεατές.

Τέτοια ἔργα ἄλλοτε εἶναι πιθανὸ νὰ μᾶς συγκινοῦσαν. Τὸ μυθιστόρημα Καπνοτόπια, ποὺ εἶναι ἡ πρώτη μορφή, ὅπως εἶπαν, τοῦ παρόντος ἔργου, μᾶς ἔκανε, πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, ξεχωριστὴ ἐντύπωση. Καὶ περιμέναμε, ἀνυπόμονοι καὶ συγκινημένοι, τὸ θεατρικὸ κλάδωμα τοῦ μυθιστορήματος.

Μηδὲν τὸ κλάδωμα! Μαύρη ἀπαγοήτεψη. Οὔτε κἂν ἀναγνωρίζουμε τὸ μυθιστόρημα ἐκεῖνο.

Ὁ θεατὴς χασμουριέται περισσότερο ἀπὸ τὸν κ. Διαμαντόπουλο, τὸν πρωταγωνιστή, ποὺ χασμουριέται ὅσο λίγοι ἄνθρωποι χασμουρήθηκαν ποτὲ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὅταν ἔχουμε ζήσει δίπλα μας, στὰ πόδια μας, στὶς φαμελιές μας, στοὺς καθημερινοὺς δρόμους μας, στὶς δοξασμένες γωνιὲς τῆς Ἀθήνας, τὴν πεῖνα τὴ φριχτή, τοὺς δημόσιους θανάτους, τὴ μαύρη καὶ στυγνὴ πεῖνα «ὅπου ἄνθρωπος δὲν εἶναι νὰ τὴν πεῖ...», αὐτὰ τὰ τέτοια θεάματα μᾶς φαίνουνται κωμικὲς ἱστορίες.

Ὅπου τὸ κοινό, ὅταν δὲ χασμουριέται, τὸ κοινὸ γελάει.

Βλέπει, ὕστερα ἀπὸ τὴν τραγωδία ποὺ γνώρισε σῶμα μὲ σῶμα, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀληθινή, τὴ «ρεαλιστικὴ» πεῖνα τοῦ 41, βλέπει μιὰ πεῖνα «ἐξωτική». Καὶ κωμικότατη. Μιὰ πεῖνα ποὺ ἔχει καὶ σεξουαλικὲς προεκτάσεις. Αὐτὸ τουλάχιστο δὲν τὸ ξαίραμε... Ὅτι ἡ ἀφαγία σοῦ δίνει κέφι ἐρωτικὸ μέχρι προσκηνίου, αὐτὸ πάλι εἶταν ἀπὸ τὰ ἀπροσδόκητα! Καὶ ἐπιμένει ὁ συγγραφέας. Βάζει τὸν πρωταγωνιστὴ νὰ κάνει χάζι ἀπὸ τὸ παράθυρο, μὲ τὴν πρώτη ἐρωτικὴ ἐξόρμηση, ἄς ποῦμε, τοῦ γιοῦ του. Βάζει καὶ τὶς δυὸ κόρες τοῦ ἴδιου νὰ σπεύδουν πρὸς τὸ ἴδιο θέαμα. Πολὺ ραφινάτοι αὐτοὶ ὅλοι οἱ πεινα-λέοι... Ἀξιοζήλευτοι.

Ὅταν ἀναλογίζεται κανένας πὼς ἄνευ πείνης, ὑπάρχουν ἔργα σὰν τὰ Κατακάθια τοῦ Γκόρκι, ὅπου ἀναταράζουνται τὰ σπλάχνα σου κ' ἡ ἀνθρωπιά σου ἀπὸ τὴ διπλανή σου δυστυχία, ἔργα σὰν τὴ Δύναμη τοῦ Σκοταδιοῦ τοῦ Τολτόη, σὰν τὴν Ὄπερα τῶν Ζητιάνων τοῦ Γκάϋ, ὅταν ἀναλογίζεσαι αὐτὲς τὶς βαθειὲς γνωριμίες σου μὲ τὰ μυστικὰ τῆς μοίρας, ἀπορεῖς μὲ τοῦτο τὸ «πρὸς χορτάτους» γράμμα τῆς πείνας. Σαδιστικὸ πεινογράφημα.

Μέσα στὸ κατασκεύασμα αὐτό, ὅπου ὑπάρχουν πλεῖστες κακὲς ἀναγνώσεις, μπερδέματα, ἄγευστοι κι ἀνούσιοι δραματικοὶ κοκτεϊλισμοί, μέσα σὲ τοῦτο τὸ ὑπερατλαντικὸ ρεπορτάζ - τραγωδία, οἱ ἠθοποιοὶ δείχνουν μιὰ θεατρικὴ ἀγωγὴ ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει.

Τὸ μόνο ἐνδιαφέρον τῆς παράστασης.

Ὁ κ. Διαμαντόπουλος, σ' ἕνα ἀτυχὲς ἔργο, ἔχει τὴν τύχη νὰ ξεπερνᾶ τὸ ρόλο του. Δὲν τὸν κάνει πεινασμένο, ἀλλὰ τεμπέλη ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη. Ἄβουλο καὶ τεμπέλη. Γιὰ τοῦτο μᾶς πείθει καὶ μᾶς συγκινεῖ. Ἡ Βάσω Μεταξᾶ, ζεῖ προετοιμάζοντας τὸ θάνατο της. Εἶναι ἀληθινότερη ἡ γειτονιὰ αὐτὴ τοῦ θανάτου, ἀπὸ τὸ μητρικὸ συνταγή - ἔνστιχτο ποὺ θέλησε ὁ συγγραφέας.

Ἡ ἠθοποιὸς μᾶς ἔκανε νὰ δοῦμε τὸ θάνατο καὶ νὰ πονέσουμε.

Ὁ Λυκοῦργος Καλλέργης, παλαιστής, ταπεινὸς κι ἐρωτικός. Μὲ σάρκα πιὸ ζωντανὴ ἀπὸ τὸ «πρόσωπο» ποὺ ὑποδύουνταν.

Ἡ Σμαρὼ Στεφανίδη, στὸ ρόλο μιᾶς φρούδικῆς Εὐαγγελίστριας, ἔδειξε ἀναντίροπτα χαρίσματα καρακτηρίστικα. Κι ὁ νέος Νίκος Βασταρδῆς ἕνα χαροῦμενο μπρίο σερετιᾶς. Ἡ Ἄννα Ἐμμανουήλ, στὸ βουβὸ της ρόλο, κ' ἡ Μαρία Γιαννακοπούλου μὲ τὰ πέντε της λόγια στάθηκαν ἰσάξιες μὲ τοὺς πρωταγωνιστές. Μόνο ἡ Καίτη Λαμπροπούλου, μὲ τὰ πολλὰ μαλλιὰ καὶ μὲ τὴν ἐλάχιστη δράση της, θύμιζε ρεκλάμες συνοικιακῶν κουρείων.

Ὡστόσο, μιὰ παράσταση ποὺ στάθηκε πολὺ ψηλότερα ἀπὸ τὴν πρόθεση καὶ τὴν ἀξία τοῦ ἔργου.

Μιὰ παρεξήγηση. Εὐχάριστη παρεξήγηση.

***

Ἔχουν γραφεῖ πολλὰ κι ἀξιόλογα γιὰ τὴν Ἑκάβη, ποὺ παίζει τὸ Ἐθνικό μας θέατρο, μὲ πρωταγωνίστρια τὴν Ἑλένη Παπαδάκη καὶ σκηνοθέτη τὸν κ. Σωκράτη Καραντινό.

Θ' ἀναφέρω ἐδῶ τὶς ἐντυπώσεις μου, ἁπλὰ καὶ σύντομα.

Μιὰ καλὴ παράσταση στὸ σύνολο της. Βλέπει κανεὶς πὼς ὁ σκηνοθέτης εἶχε ν' ἀντιμετωπίσει πολλὲς δυσκολίες. Τὶς ἐξουδετέρωσε. Πολλὰ ἐμπόδια ποὺ τὰ δρασκέλισε. Ἔδωσε τὴ μάχη του καὶ τὴν κέρδισε, δικαιώνοντας τὶς ἐλπίδες ποὺ στήριξαν σ' αὐτόν, στὸ νέο, στὸ τίμιο κι εὐσυνείδητο ταλέντο του οἱ σοβαρότεροι ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων μας.

Εἴμαστε σύμφωνοι γιὰ τὴν ἀντίληψη του περὶ χοροῦ, γιὰ τὴν πρωτεύουσα θέση ποὺ ἔδωσε στὸ λόγο. Δηλαδὴ στὸ ἀρχεῖο, στὸ περίφημο κείμενο ποὺ περνᾶ στὴ σάρκα σου μέσα, ἀθάνατο, καὶ σοῦ δίνει τὸ μέγα ρίγος. Εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς λίγες φορὲς ποὺ δὲν τσάκιζαν τὴν προσοχή μας, σουηδικές, βαρβαρικές, νεοπλουτικὲς γυμναστικὲς τοῦ χοροῦ, καὶ μπορέσαμε νὰ παρακολουθήσουμε τί ἔλεγε ὁ συγγραφέας—ἕνας καλός, τέλος πάντων, συγγραφέας!

Ὡστόσο ἡ ἄποψη ποὺ μᾶς ἐνοχλοῦσε εἶταν ἡ «μονωδία», ἐκεῖνοι οἱ τραγουδιστοὶ μονόλογοι, ποὺ ἐπὶ χρόνια μᾶς ταράξανε στὴ «Γαλλικὴ Κωμωδία» τοῦ Παρισιοῦ κι ἐλπίζαμε πὼς δὲν θὰ τοὺς συναντούσαμε κι ἐδωπέρα. Εἶναι κάτι ἀνυπόφορο. Δίνουν ἕνα φόρτο ψευτιᾶς καὶ σύμβασης σὲ λόγια ἀπόλυτα ἀνθρώπινα, ἀτόφυα βαφτισμένα στὴν ἀλήθεια τοῦ πάθους.

Ἡ Ἑλένη Παπαδάκη, ὡς τὴ στιγμὴ τοῦ χωρισμοῦ της μὲ τὴν Πολυξένη, μᾶς κάνει ἐντύπωση πριμαντόνας. Πρᾶμα λυπηρὸ κι ἀδικαιολόγητο.

Ἀλλὰ συνέρχεται γρήγορα. Ἡ δραματικὴ πνοή της, ἡ γοητεία τοῦ λόγου καὶ τῆς κίνησης της περνοῦν πάνω ἀπὸ τὴ «σύμβαση» καὶ μᾶς πείθουν. Ξεχνᾶμε τὴν ψευτιὰ τοῦ τραγουδιοῦ καὶ κυριευόμαστε ἀπὸ τὴ μανία τοῦ πόνου της. Εἶναι ἡ ξεπεσμένη βασίλισσα. Εἶναι τὸ πολύπειρο θῆλυ, εἶναι ἡ ξαγριεμένη μάνα. Καὶ πάντα πάνω ἀπὸ τὸ περιτρίγυρο της.

Στὴ σκηνὴ τοῦ ἀποχωρισμοῦ μὲ τὴν Πολυξένη, εἴχαμε μιὰ ἀπὸ τὶς βαθύτερες καλλιτεχνικὲς συγκινήσεις. Τὴν Πολυξένη τὴν ὑποδύεται ἡ δὶς Βεργῆ, ποὺ ἔχει ταλέντο καὶ ποὺ μπόρεσε νὰ κρατηθεῖ στὸ ἴδιο τραγικὸ ἐπίπεδο. Ὡστόσο, ταπεινά, τῆς συμβουλεύω νὰ παίζει περισσότερο μὲ τὸ πρόσωπο της καὶ λιγότερο μὲ τὶς μασχάλες της. Τῆς κάνουν ἀντίπραξη, ἐντοπίζοντας τὴν προσοχὴ τοῦ θεατῆ. Τὸν φέρνουν σὲ πρωϊνὰ τῆς Γλυφάδας καὶ τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν πυρπολούμενη Τροία. Εὐχάριστο γιὰ τὸ θεατή, κακὸ γιὰ τὴν παράσταση.

Ὅσο γιὰ τοὺς ἄντρες ποὺ λαβαίνουν μέρος στὸ ἔργο, ἡ ἐντύπωση θλιβερή. Θαρρεῖς πὼς μένουν ἔξω ἀπὸ τὰ ὅσο συμβαίνουν τριγύρω. Ἀκολουθοῦν τὸ δικό τους χαβά. Θὰ ἔλεγες ὅτι, κυριευμένοι ἀπὸ μιὰ παθολογικὴ γυναικοφοβία, δὲ θέλουνε ν' ἀναμιχθοῦν σ' αὐτὴ τὴ «γυναικεία ὑπόθεση».

Ἀνάμεσα τους ὑπάρχει κι ἕνας Ὀδυσσέας, κάτι σὰν ψωμᾶς, κάτι σὰν τελάλης, κάτι σὰν ἀγοραστὴς παλαιῶν ἀντικειμένων. Ἕνας καταπληκτικός, πρωτοείδωτος Ὀδυσσέας, ποὺ ἐνσαρκώνει, ἐντονώτερα, τὴ στάση τῶν ἄλλων ἐπὶ σκηνῆς ἀνδρῶν ἀπέναντι τῆς παρούσης τραγωδίας.

***

Στὴ «Βρεττάνια», ὁ θίασος τῆς Κατερίνας παίζει τὸ Ὁ κ. Πὸνς δὲ θέλει νὰ ἐνοχλήσει. Τρίπρακτο ξενικὸ κατασκεύασμα ποὺ μοιάζει ὁλότελα ξένο καὶ παρείσακτο πάνω σ' ἐκείνη τὴ σκηνὴ ὅπου, ὡς προχτὲς ἀκόμη, ἀκούουνταν ὁ περίφημος διάλογος τοῦ Παράξενου Ἰντερμέτζου.

Ὁ θεατὴς τὸ παρακολουθεῖ, τ' ἀκούει, ἀνιᾶ, καὶ ρωτιέται τί ἤθελε αὐτὸ τὸ σκαλάθυρμα μέσα σὲ τοῦτο τὸ θίασο. Βέβαια, ὅταν ἔχεις παίξει τὸ Ἰντερμέτζο, ὅταν ἔχεις δώσει μιὰ τέτοια χαρὰ στὸ κοινό σου, ὅταν ἔχεις ὁλοκληρώσει μιὰ τέτοια ἐξαίρετη κι ἐπίπονη ἐπιτυχία, μπορεῖς κάπως νὰ ξεκουραστεῖς. Μπορεῖς νὰ πάρεις διακοπές.

Ἀλλά, νομίζουμε, πὼς οἱ διακοπὲς θὰ ἔπρεπε νὰ εἶτανε καλύτερης ποιότητας.

ΣΥΝΤΟΜΑ ΣΧΟΛΙΑ

ΕΙΛΙΚΡΙΝΑ!...

Μ' αὐτὸ τὸ φύλλο ἀρχίζει ὁ 2ος τόμος τῆς «Κυριακῆς». Κάναμε ὅμως διάφορες ἀνακαινήσεις. Περιορίσαμε βέβαια τὶς σελίδες μας σὲ δώδεκα, ἀλλὰ γίναμε ἑβδομαδιαῖοι. (καὶ ἔτσι πιὸ ἐπίκαιροι), συνάμα ὅμως δὲν περικόπηκε καθόλου ἡ ὕλη, γιατὶ τώρα ἡ Κυριακὴ θὰ τυπώνεται ὅλο μὲ στοιχεῖα τῶν 6. Ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ ὕλη, ἂν ὄχι περισσότερη θὰ εἶναι ἡ ἴδια μὲ τοῦ δεκαεξασελίδου. Ἀντιθέτως ὅμως διατηροῦμε τιμὴ μικρή, πρᾶγμα ποὺ ἀσφαλῶς θὰ ἐκτιμήσουν οἱ ἀγαπητοί μας ἀναγνῶστες. Διότι, ἐνῷ θὰ ἔχη σὲ ἔκταση μὲν τὴν ἴδια ὕλη μὲ τοῦ 16σελίδου, σὲ ποιότητα δὲ ἀνώτερη, γιατὶ θὰ γίνουμε πιὸ ἐκλεκτικοί, θὰ δίνουν μόνον δρχ. 10.000, ἀξίαν δηλαδὴ 5 σιγαρέττων. Γιατὶ εἶναι φανερό, ὅτι στὴ σημερινὴ ἐποχὴ τῆς Μαύρης Ἀγορᾶς, ποὺ ἔφτασε νὰ πουλιέται τὸ χαρτὶ πρὸς 220.000 δρχ. τὸ κιλὸ καὶ μετὰ τὴν κατὰ 200 %τελευταίαν αὔξησιν τῶν τυπογραφικῶν, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ δίνουμε μιὰ Κυριακὴ μέ, λιγότερη, ἀπὸ 25.000 —, τίμημα. Ποιὸς ὅμως ἀγοράζει τὰ περιοδικὰ τοῦ εἴδους μας καὶ κυρίως τὴν «Κυριακήν»; Οἱ μορφωμένοι. Καὶ τί οἰκονομικὲς δυνατότητες ἔχουν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί; Ἀσφαλῶς, κατὰ τὸ πλεῖστον, πενιχρές. Πῶς λοιπὸν θ' ἀγοράσουν τὸ περιοδικό τους τόσον ἀκριβά;

Οἱ σκέψεις αὐτὲς μᾶς ὁδήγησαν στὴν ἀπόφαση νὰ περικόψουμε τὶς σελίδες, κάνοντας οἰκονομία χαρτιοῦ, χωρὶς συνάμα νὰ περιορίσουμε τὴν ὕλην, τὴν ὁποίαν αἰσθητῶς βελτιώνουμε ἀπ' αὐτὸ τὸ φύλλο.

Ὅλ' αὐτὰ ὅμως τὰ μέτρα μπορεῖ νὰ γίνουν μόνον προσωρινῆς ἀξίας, ἂν δὲν συντρέξει καὶ ὁ ἀναγνώστης καὶ μάλιστα μὲ δυὸ τρόπους. Ὁ ἕνας εἶναι νὰ προπαγανδίσει τὴν ἔκδοση στοὺς φίλους του. Ἔστω καὶ ἕναν νέον ἀναγνώστη νὰ κάνει κάθε παληός, θ' ἀνέβει ἡ κυκλοφορία μας στὸ διπλό. Ὁ δεύτερος τρόπος εἶναι τόσον οἱ παληοί, ὅσον καὶ οἱ νέοι ἀναγνῶστες μας, ἐφ' ὅσον ἀγαποῦν τὴν «Κυριακὴ» καὶ δὲν θέλουν νὰ τοὺς λείψει, νὰ σπεύσουν νὰ γραφτοῦν συνδρομητές, γιὰ ἕνα ἑξάμηνο τουλάχιστον. Ἔτσι θὰ ἐξασφαλίσουμε τὸ χαρτὶ μὲ σημερινὲς τιμὲς καὶ τὸ περιοδικὸ ἀργότερα θὰ τοὺς ἔρχεται σχεδὸν δωρεάν. Ἡ συνδρομὴ κανονίστηκε 26 τεύχη × 10.000 = 260.000 δρχ. τὸ ἑξάμηνο. Μετὰ ἕνα ἑξάμηνον ἀσφαλῶς τὰ πράγματα θὰ ἔχουν ἀλλάξει.

Ἂς σκεφτοῦν οἱ ἀναγνῶστες μας. Ἀγαποῦν τόσο τὴν Κυριακή; Ἐμεῖς, τὸ ἐπαναλαμβάνουμε, δὲν κάνουμε ἐπιχείρηση ἀλλὰ πνευματικὸν ἀγῶνα. Τοὺς προτείνουμε λοιπὸν νὰ κάνουμε συνεταιρικὰ τὴν ἔκδοση. Στὸ χέρι τους εἶναι ἡ ἐπιτυχία. Ἂς πράξουν ὅ,τι νομίζουν. Ἐμεῖς βάζουμε ἀφιλοκερδέστατα τοὺς κόπους μας. Αὐτὸ εἶναι τὸ κεφάλαιό μας.

ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ

Ἀσφαλῶς τὸ περιεχόμενον τῆς «Κυριακῆς» εἶναι καὶ θὰ γίνει ἀκόμη περισσότερον ἐκλεκτόν. Σὲ κάθε φύλλο θὰ ὑπάρχουν: τὸ μυθιστόρημα τοῦ Ζιροντοῦ «Ἡ Ἐγκλαντίνα», μεταφρασμένο ἀριστοτεχνικὰ ἀπὸ τὸν κ. Γ. Φουσάρα, ἕνα ἐκλεκτὸ διήγημα, τὸ χρονογράφημα γραμμένο ἀπ' τὸν κ. Μυριβήλη, ἡ συνέχεια τῆς μελέτης τοῦ κ. Καστανάκη, γιὰ τὸ γαλλικὸ μυθιστόρημα καὶ ἡ κριτικὴ τοῦ ἰδίου γιὰ τὸ θέατρο, ὡς καὶ τὰ κριτικὰ σχεδιάσματα τοῦ κ. Τέλλου Ἄγρα. Σὲ πολὺ προσεχές μας φύλλο θ' ἀρχίσουμε τὴ δημοσίευση κι' ἑνὸς ἑλληνικοῦ μυθιστορήματος ἀπὸ τὰ ὡραιότερα, ποὺ σὲ λίγο θ' ἀναγγείλουμε. Ἀκόμα σὲ κάθε φύλλο μιὰ σελίδα ποιήματα διαλεχτὰ καὶ διάφορα κομμάτια ἢ μελέτες τῶν πειὸ ἐκλεκτῶν ἀντιπροσώπων τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. Ἐπίσης σύντομα σχόλια γιὰ ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ καὶ ἑλληνικὰ πνευματικὰ γεγονότα.

Νά, ἐν περιλήψει, τὸ περιεχόμενον τῆς «Κυριακῆς» κατὰ τὸ 1944. Ὀλίγον, ἱκανοποιητικόν.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Ὁ μεγάλος μας φίλος, ὁ λαμπρὸς συνεργάτης καὶ ὑποστηριχτής μας, ὁ ἀξέχαστος ποιητὴς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ὁ Ναπολέων Λαπαθιώτης, ἔφυγε...

Ἡ Φιλολογικὴ Κυριακή, ἀντὶ ἄλλου μνημοσύνου θὰ ἑτοιμάσει ἕνα τεῦχος Λαπαθιώτη, μὲ πολλὲς σελίδες καὶ ἐκτὸς σειρᾶς καὶ θὰ τὸ προσφέρει εἰς μνήμην του.

Μικρὸς φόρος, ἀγάπης, τιμῆς, εὐγνωμοσύνης. Περισσότερα στὸ ἐρχόμενο.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ «ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ»

Σ' ἕνα ἐντελῶς ἄκακο σχόλιο τοῦ περασμένου μας φύλλου, εἴχαμε γράψει ὅτι ὁ κ. Π. Χ. ὅταν ἀνατύπωσε τὴν «Τελευταία Νύχτα τῆς Γῆς» εἶχε συμπληρώσει τὰ 45 του χρόνια.

Ἔ, λοιπὸν εἴχαμε λάθος. Ὁ κ. Π. Χ., ὅπως μᾶς διαβεβαίωσε ὁ ἴδιος, καὶ ὅπως γράφει ἄλλωστε καὶ ἡ Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, εἶναι μόλις 42 ἐτῶν. Αὐτὰ γιὰ τὴν ἀκρίβεια.

ΟΙΚΕΙΑ... ΔΙΑΨΕΥΣΗ

Σ' ἕνα σημείωμά μας στὸ προηγούμενο φύλλο μιλήσαμε περὶ... ξυλοδαρμοῦ τοῦ Λουντέμη ἀπὸ τὸν Ϛαραγάτση. Ὅπου οἱ δυὸ λογοτέχνες μὲ γράμμα τους μᾶς πληροφόρησαν ὅτι δὲν ἔλαβε χώραν... ξυλοδαρμός. Τὸ γράμμα, ὅμως, πολὺ ἔξυπνο, χάθηκε. Εὐχῆς ἔργο θὰ εἶναι νὰ μᾶς τὸ ξαναστείλουν.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΣΩΜΑΤΟΦΥΛΑΚΕΣ

ΕΡΓΑ «ΣΕ ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ»

Ἀγαπητή μου «Κυριακή»,

Τὸ νὰ γράφη κανεὶς αὐθαιρεσίες, εἶναι δικαίωμα τοῦ καθενός, — ἀλλὰ δικαίωμα τοῦ καθενός, ἐπίσης, καὶ τὸ νὰ δείχνη τὸ αὐθαίρετό τους. Κάνοντας χρήση ἑνὸς τέτιου δικαιώματος, διαμαρτύρομαι γιὰ τὶς αὐθαιρεσίες τοῦ ἄγνωστού μου βιβλιοκριτοῦ σου, ποὺ ὑπογράφεται Ἀπόστολος Σαχίνης. Ἀνάμεσα σὲ ἄλλες χλιαρές, ἂν καὶ στομφώδεις ἐπιπολαιότητες, ἐπιγραμματικὰ διατυπώνει, ὅτι ἔργα, γενικά, «σὲ πρῶτο πρόσωπο», εἶναι δεῖγμα σοβαρῆς ἀδυναμίας. Φαίνεται, ἔτσι, ἐντελῶς ἀκατατόπιστος, κι' ἀνίδεος τῶν ἀριστουργημάτων, ποὺ ἔχουν, ἤδη, γραφῆ «σὲ πρῶτο πρόσωπο», σ' ὅλη τὴ διεθνῆ Λογοτεχνία: Ἀγνοεῖ Λοτί, Γουάϊλντ, Γκόρκυ, ντὲ Νερβάλ, Μπωντελαίρ, Ταγγόρ, ντ' Ἀνούντσιο καὶ Χάμσουν, Χουΐτμαν, Κίπλιγκ, Χάϊνε καὶ Ρουσσώ, Ντοστογιέφσκι, Τουργκένιεφ, Ἀντρέγιεφ — γιὰ ν' ἀναφέρω μερικοὺς μεγάλους ξένους! Ἀγνοεῖ τὸν Ζίντ, τοῦ «Ἂν ὁ σπόρος δὲν πεθάνη, τὸν Ρομαὶν Ρολλάν, τοῦ «Ζὰν - Κριστόφ», τὸν Γκαῖτε, τοῦ «Βερθέρου», τὸν Ἄξελ Μούντ, τοῦ «Βιβλίου τοῦ Σὰν - Μικέλε», τὸν Ἀλλαὶν - Φουρνιέ, τοῦ «Μεγάλου Μὼν» (τοῦ θαύματος αὐτοῦ τῆς Ἀναμνήσεως), — καὶ πλῆθος ἄλλους ἀριστεῖς τῆς Τέχνης, — ἀλλ' ἀκόμα, καὶ τὸ δικό μας τὸν Παπαδιαμάντη, ποὺ εἶναι, σχεδὸν ὅλος, ἐπεισόδια τῆς καθαρὰ ἀτομικῆς ζωῆς του! Ὅλοι ἐκεῖνοι, τὰ μεγάλα ἔργα τους, τἄχουν γράψει, ἀποκλειστικά, καὶ χαρακτηριστικά, «σὲ πρῶτο πρόσωπο»!...

Ὁ «Ἀπόστολος Σαχίνης», μολαταῦτα (ὄνομα ἢ ψευδώνυμο, δὲν ξαίρω), ἔχει γνώμη διαφορετική. Δικαίωμά του, φυσικά, νὰ ἔχη ὅ,τι θέλη... Ἀλλὰ νομίζω πὼς κι' ἡ «Κυριακὴ» ἀδικεῖται, βάζοντας στὴ θέση «κριτικῶν», τόσο ρηχοὺς κι' ἀνίδεους αὐθαιρεσιολόγους...

Μ' ἀγάπη
ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Υ. Γ. — Καὶ κάτι ἄσχετο μ' αὐτὰ τὰ παραπάνω, πλὴν σχετικὸ μὲ τὴ λογοτεχνία μας, καὶ εἰδικά, τὴ μεταφραστική: Βλέπω ἀναγγελλόμενο, στοῦ «Γλάρου» τὶς ἐκδόσεις, τὸν «Immoraliste» τοῦ Ἀντρὲ Ζὶντ (ἄλλο ἔργο, ἐντελῶς «σὲ πρῶτο πρόσωπο!»), μεταφρασμένο ἀπὸ τὸ Χουρμούζιο. Δὲ νομίζει ὁ καλός μας φίλος, ὅτι ὁ τίτλος ἀποδίδεται καλύτερα, μὲ τὴ λέξη «Ἀνηθικιστής», ἂν ὄχι καὶ «Ἀνηθικοποιός», — ἀντὶ τοῦ «Ἀνηθικολόγος», ὅπως τὸν ἔχει, ἤδη, ἀναγγείλει; Τοῦ τὸν προτείνω, φιλικά, καὶ μὲ τὸ θάρρος τῆς ἀγάπης ποὺ τοῦ ἔχω. Ἀφοῦ κι' οἱ τρεῖς εἶναι ἀνύπαρκτες στὴ γλῶσσα μας, καὶ θὰ προβοῦμε, ἀναγκαστικά, σ' ἕνα δικό μας νεολογισμό, δὲν εἶναι πιὸ καλὰ νὰ προτιμήσουμε τὸν κάπως πλησιέστερο στὸ πνεῦμα τοῦ κειμένου;

Ν. Λ.

ΟΙ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΙ, ΜΑΣ ΓΡΑΦΟΥΝ

Ἀγαπητὴ «Φιλολογικὴ Κυριακή»,

Ἀσφαλῶς δὲν χρειάζεται ξεχωριστὰ νὰ ἐπικαλεστῶ τὸ αἴσθημα τῆς καλῆς σου πίστης, γιὰ νὰ φιλοξενήσης τὰ ἀκόλουθα:

Ἂν μοῦ κάνει τὴν τιμὴν νὰ καταλέγη καὶ τὸ περιοδικό μου «Γράμματα» μὲ «τ' ἄλλα δυὸ λογοτεχνικὰ περιοδικά», ὅπως, ἄτυχα ἀοριστολογῶντας, ἀναφέρει σὲ σχόλιο τοῦ 7ου φύλλου σου ὁ συντάκτης σου, πρέπει εὐσυνείδητα ν' ἀναγνωρίση πὼς πράγματι μὲ ἀδικεῖ, ἂν σοβαρὰ διαμφισβητεῖ τὸ εἰλικρινὲς τοῦ περιοδικοῦ μου ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν λογοτεχνῶν, νομίζοντας πὼς ἡ ἔκδοση τούτου ἔχει ἐμπορικὴν σκοπιμότητα. Ἂν ἔκανε ἀβίαστα τὸν κόπο νὰ φυλλομετρήση καὶ μόνο τὰ τεύχη μας, θὰ ἔβλεπε, ἔστω καὶ ἀπὸ τὸ διάβασμα μόνο τῶν τίτλων διαφόρων σημειωμάτων τους, πόσο συχνὰ καὶ θετικὰ ἔχομε ὑποστηρίξει ἐκεῖ τὸ ζήτημα τῆς ἐκ μέρους τοῦ κράτους πρόνοιας τῶν λογίων (ἴδε τεύχη μας ἀριθ. 3 καὶ 4 τοῦ 1942, 5 καὶ 6 ἐ. ἐ.) ἐκτὸς ἄλλων προσωπικῶν μας παραστάσεων καὶ ὑπομνημάτων πρὸς τοὺς ἁρμόδιους. Θὰ ἔβλεπε ἀκόμη πὼς, ἀπὸ τὸν Ἰούλιο πέρυσι, πρῶτοι ἐμεῖς ἐκινήσαμε τὸ ζήτημα τοῦ νὰ ρυθμιστοῦν δίκαια οἱ σχέσεις ἐκδοτῶν καὶ συγγραφέων, ὑποστηρίζοντας φυσικὰ τοὺς δεύτερους, ποὺ ἦταν ἀναγκασμένοι «ἀντὶ πινακίου φακῆς» — ὅπως ἐγράφαμε — νὰ ἐκχωροῦν τὰ βιβλία τους. Καί, τέλος, θὰ ἔβλεπε πὼς ἔγκαιρα ἐδείξαμε (τεῦχος μας Αὐγούστου ἐ. ἐ.) μὲ στοιχεῖα καὶ ἀριθμούς, πόσο οἱ ἐκδότες ἀδικοῦν τοὺς συγγραφεῖς μας, αὐξάνοντας σὲ 35% τὰ ποσοστά τους γιὰ τὰ πωλούμενα βιβλία τῶν συγγραφέων. Ἐπίσης χωριστὰ θὰ ἐπρόσεχε ὁ συντάκτης τῆς «Φ. Κ.» (στὰ τεύχη μας ἀριθ. 1 καὶ 6 ἐ. ἐ.) πὼς ὁ ὑποφαινόμενος εἶναι μόνος καὶ οὐσιαστικὸς ἐκδότης καὶ ἰδιοκτήτης τῶν «Γραμμάτων», ποὺ ἡ ἔκδοσή τους, μὴ ἐπιζητῶντας ἄδηλους πόρους, θὰ εἶχε ἀπὸ πέρυσι διακοπῆ — εἶναι δὰ κοινό, εὐτυχῶς, μυστικό, πὼς τὸ περιοδικό, ἀκόμη δυστυχῶς, δὲν καλύπτει τὰ ἔξοδά του — ἄν, μὲ τὴν ἀνωτερότητα ποὺ τοῦ ἐμπνέει μιὰ πολύχρονη παράδοση τίμιας δράσης, δὲν εἶχε ἀναλάβει ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Δ. Δημητράκου, διαθέτοντας πρόθυμα τὰ τεχνικά του μέσα, νὰ καλύπτῃ σὲ βάρος του τὸ βέβαιο ἑκάστοτε ἔλλειμμα, ἐκτιμῶντας καὶ μόνο τὸν ἀποκλειστικὰ πνευματικὸ καί, μέσα σὲ καιροὺς πολέμου, δραματικὰ ἀσκούμενο σκοπὸ τῆς ἐκδοσής μας, ἀναγνωρίζοντάς μου μάλιστα, εὐγενικὰ καὶ μὲ σεβασμό, γιὰ τὸν ὁποῖο τοῦ ἀξίζει ἡ βαθειὰ εὐγνωμοσύνη, ἀπόλυτο πάντοτε τὸ φυσικό μου δικαίωμα τῆς διαχείρησης καὶ ἐξέλιξης τοῦ περιοδικοῦ. Γιὰ τὸν ἴδιο δὲ σκοπὸ τῆς ἔκδοσής μας ὅλοι οἱ ἄξιοι πνευματικοί μας δημιουργοὶ καὶ πολύτιμοι συνεργάτες μου, συγκινητικὰ πρόθυμοι καὶ δίχως κέρ-

---

Τὸ ἔργο εἶναι ἀσήμαντο. Εἶναι βραδὺ καὶ ἀνούσιο. Ἀπὸ τὴν πρώτη ἴσαμε τὴν τρίτη του πράξη, λέει τὰ ἴδια πράματα — ποὺ δὲ λένε τίποτε.

Οὔτε μιὰ σκηνὴ ἐνδιαφέρουσα, οὔτε ἕνας χαραχτήρας ποὺ νὰ ξεπερνᾶ τὰ ὅρια τῆς ὑποντικότερης κοινοτοπίας. Ὑποτυπώδεις σκιές, ξαφρίσματα ἀπὸ τὰ παλαιότερα καὶ τὰ πιὸ γνωστὰ κόλπα τοῦ μπουλεβάρτου. Ἔργο ποὺ θέλει νὰ εἶναι ἀποδείπνιο, εὔθυμο, χωνευτικό. Κι ὡστόσο δὲ χωνεύεται!

Οἱ ἠθοποιοὶ ταλαιπωροῦνται, κάνουν ὅτι μποροῦν. Καὶ δὲν κάνουν μεγάλα πράματα. Τὸ μπρίο, ἡ ξυπνάδα, ἡ γοργότητα ποὺ λείπουν ἀπὸ τὸ ἔργο, λείπουν κι ἀπὸ τὸ παίξιμο τους.

Μόνο ἡ Κατερίνα ξεφεύγει ἀπὸ τὴν καταστροφή. Ὅπως ὅλοι οἱ ἀληθινοὶ καλλιτέχνες, ἀγαπᾶ καὶ τὸν πιὸ ἀσήμαντο ρόλο. Τὸν σέβεται καὶ τὸν δουλεύει, σὰ νάτανε ρόλος μεγάλος. Ἐπιβάλει τὸν τόνο τῆς τέχνης, τὴν ἀνθρώπινη πνοὴ κι ἐκεῖ ἀκόμη ὅπου οὔτε τέχνη ὑπάρχει, οὔτε ζωντάνεια ἀνθρώπινη.

Μᾶς δίνει πάλι ἕνα μάθημα καλλιτεχνικῆς εὐσυνειδησίας, πειθαρχίας κι ἐργατικότητας ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ καταλάβουν καὶ νὰ τ' ἀκολουθήσουν οἱ ἐπὶ σκηνῆς συνεργάτες της. Βραδυποροῦν αὐτοί, καθυστεροῦν, πρωταγωνιστοῦν κι ὡστόσο λησμονοῦν τὰ στοιχειώδη καθήκοντα τῆς ἠθοποιΐας. Μοιάζουν μαθητάκοι ποὺ τεμπελιάζουνε, νυστάζουν καὶ δὲ λένε ν' ἀποστηθίσουν τουλάχιστο τὸ ρόλο τους. Μιὰ ἀνικανότητα ποὺ ἐγκυμονεῖ καταστροφὲς γιὰ τὸ μέλλον. Τὸ προσεχέστατο μέλλον.

ΘΡΑΣΟΣ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ

"Ο ΓΛΑΡΟΣ" Α. Ε.
Γραφεῖα: ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 44 — Τηλ. 21-867
Βιβλιοπωλεῖο: ΣΤΑΔΙΟΥ 3 — Τηλ. 21-514

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΕΙΡΑ ΤΥΠΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΕΛΛΗΣ ΑΛΕΞΙΟΥ
11.—ΛΟΥΜΠΕΝ

JEAN BABELON
12.—ΧΕΡΝΑΝΤΟ ΚΟΡΤΕΖ
Μετάφραση: Βασ. Λ. Καζαντζῆ

ΘΑΝΑΣΗ ΠΕΤΣΑΛΗ
13.—Η ΚΥΡΙΑ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

ACATHA CHRISTIE
14.—ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΟ ΝΕΙΛΟ
Μετάφραση: Γ. Σ.

ANDRÉ GIDE
15.—Ο ΑΝΗΘΙΚΟΛΟΓΟΣ
Μετάφραση: Αἰμ. Χουρμούζιου

ΑΛΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ
16.—ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΙΘΗΚΟΥΣ

CHARLES MORGAN
17.—ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ Σ' ΕΝΑ ΚΑΘΡΕΦΤΗ
Μετάφραση: Γ. Δεληγιάννη-Ἀναστασιάδη

ALAIN FOURNIER
18.—ΜΩΛΑΝ Ο ΜΕΓΑΛΟΣ
Μετάφραση: Ἀντρέα Καραντώνη

ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ
19.—ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΑΞΙΔΙΩΝ

JOHNS STEINBECK
20.—ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΠΟΝΤΙΚΙΑ
Μετάφραση: Γ. Σεβαστίκογλου

ΕΓΓΡΑΦΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ
στὸ βιβλιοπωλεῖο: ΣΤΑΔΙΟΥ 3

ΘΕΑΤΡΟΝ ΒΡΕΤΤΑΝΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 7 — ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 21-579

ΘΙΑΣΟΣ ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗ
Σύμπραξις: ΑΝ. ΓΙΑΝΝΙΔΗ

Θριαμβευτικὴ ἐπανάληψις
τῆς περίφημης κωμῳδίας:

ΣΥΖΥΓΟΙ ΜΕ ΔΟΚΙΜΗ

Ἑτοιμάζεται τὸ θρυλικό: ΡΟΜΑΝΤΖΟ

Ἐκυκλοφόρησε:

ΠΑΥΛΟΥ ΦΛΩΡΟΥ
ΝΟΣΤΑΛΓΟΙ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
Μὲ πρωτότυπες ξυλογραφίες
Α. ΤΑΣΟΥ
Ξώφυλλο τρίχρωμο
Ἔχρωμο frontispice
α' Ἔκδοση σὲ κοινὸ χαρτὶ
β' Ἔκδοση πολυτελείας
Σὲ ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΓΙΑΝΝΗ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ
ΑΓΝΗ ΠΟΛΥΛΑ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
"ΑΕΤΟΣ"

δος, μοχθοῦν, πρῶτοι συντελεστὲς τῆς ἠθικῆς ἐπιτυχίας τῶν «Γραμμάτων».

Δὲν μ' ἐνδιαφέρουν λοιπὸν οὐδενὸς ἐκδότου τὰ συμφέροντα, παρὰ μόνο τὸ δίκαιο καὶ ἡ ἀλήθεια. Χαίρω δὲ ποὺ μοῦ δίνεται σήμερα, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ σημειώματός σου, ἡ εὐκαιρία νὰ διακηρύξω τὰ «ἐκδοτικὰ μυστικὰ» τοῦ περιοδικοῦ μου καὶ νὰ τονίσω, εὐγνώμονα γιὰ τοὺς φίλους τοῦ περιοδικοῦ μου, πὼς μόνο ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐνίσχυση τοῦ ἀγοραστικοῦ κοινοῦ συντηροῦν τὰ «Γράμματα».

Εὐχαριστῶντας σε, ἀγαπητὴ «Φιλολογικὴ Κυριακή»,

μένω μὲ φιλικὰ αἰσθήματα
ΚΛ. ΣΤ. ΜΙΜΙΚΟΣ

Συγχώρεσέ μου κ' ἕνα μικρὸ Υ. Γ. — Ἄδικα «ἐθύμωσες» σ' ἕνα τελευταῖο σημείωμά σου, ὅτι δὲν ἐκράτησα τὰ τεύχη ποὺ καλοπροαίρετα μοῦ ἔστειλες. Ὁ λόγος τῆς ἐπιστροφῆς ἦταν ἁπλὰ καὶ εἰλικρινὰ αὐτὸς καὶ μόνο τοῦ γράμματός μου ποὺ ἐδημοσίευσες: "Οτι δηλαδὴ εἶχα προλάβει ν' ἀγοράζω τὰ τεύχη σου, ἑνόσω ἐπὶ 4μηνο διάστημα ποὺ ἐκδίδεσαι δὲν εἶχες δόσει σημεῖο «συνεδελφικῆς» γνωριμίας καί, μάλιστα, ἀπὸ τὸ πρῶτο σου φύλλο ἐδήλωνες πὼς τὸ φύλλο σου δὲν στέλλεται πουθενὰ δωρεάν. Ἡ ἐπιφύλαξή μου, συνεπῶς, ἦταν εὔλογη καὶ συνέπεια τῆς ὄψιμης, ποὺ μοῦ ἐφάνηκε περίεργη — ὁμολογῶ — ἐκδήλωσής σου.

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΝΑΠ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗ

Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν, πάντοτε, ἀκούραστην κ. Λιλὴ Ἰακωβίδου, μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τοῦ θανάτου τοῦ Λαπαθιώτη, ἐνήργησεν ἔρανον (μεταξὺ λογοτεχνῶν καὶ φιλοτέχνων καὶ κατώρθωσε νὰ μαζέψει τὰ κατωτέρω ποσά, τὰ ὁποῖα θὰ διατεθοῦν γιὰ ἕναν ἄπορον λογοτέχνη.

Δέδε Λεσβία 50.000
Πεπονῆς Ἀνδρέας 50.000
Ἰακωβίδου Λιλὴ 100.000
Μοθωνιὸς Ἀνδρέας 50.000
Καχριμάνης Ἄρης 50.000
Καραγάτσης 175.000
Ξαγοραῖος 30.000
Καστανάκης Θρ. 50.000
Δούρας 5.000
Καββαδίας Ν. 100.000
Σκαζίκης 100.000
Γονατᾶς Φώτ. 100.000
Παυλᾶτος Χ. 50.000
Βλασσόπουλος Μ. 500.000
Μυριβήλης Σ. 100.000
Βενέζης Ἠλ. 150.000
Σταύρου Τ. 50.000
Οὐράνης Κώστ. 200.000
Λέσχη (ἑπτανήσου) 34.300.000
Μαραγκὸς Ἀντών. 10.000
Κ.Δ.Ο. 1.250.000
Καρθαῖος 50.000
Σαραντίδη Ἀθ. 25.000
Τσοκοπούλου Λ. 25.000
Ἰατρὸς 50.000
Ἐλευθερουδάκης Κ. 50.000
Θεοδωρόπουλος Κίμων 250.000
Σύνδεσμ. Ἑλλήν. Λογοτεχν. 200.000
Σπῦρος Παναγιωτόπουλος 100.000
Μπακάλμπαση 50.000
Γιαννίδης Ἀντώνης 50.000
Ἰσαακίδης Σταῦρος 100.000
Λεκατσᾶς Π. 50.000
Νέα Ἑστία 100.000
Πέτρος Χάρης 50.000
Τσαλούπης Εὐστ. 50.000
Παπατσώνης 50.000
Θεοδωρόπουλος Ἄγγ. 25.000
Ζευγώλη Διαλ. 25.000
Μυρτιώτισσα 25.000
Λαύρας 40.000
Σύνολον 4.835,000

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΤΙΛΛΑΣ ΜΠΑΛΗ: «Πυράκανθοι». Ποιήματα. Μ' ἕνα σκίτσο τοῦ καλλιτέχνη Μιχάλη Νικολινάκου. Ἀθήνα, 1943.

ΓΙΑΝΝΗ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ: «Ἀγνὴ Πολυλᾶ». Μυθιστόρημα. Ἐκδότης «Ἀετός», Α. Ε.

«Κωστῆς Παλαμᾶς» 1859-1943. Ἔκτακτο τεῦχος τῶν «Γραμμάτων». Ἀρχ. Ἐκδοτ. Οἶκος Δ. Δημητράκου, Α. Ε.

ΑΘΗΝΑΣ ΤΑΡΣΟΥΛΗ: «Ἡ Καταπολιανή». Ἱστορία καὶ θρύλος. Ἀθήνα 1943. Ἐκδότης «Ἀετός», Α. Ε.

ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΑΡΑ: «Ἡ κότα». (Πότε κάνει αὐγὰ πολλά, καὶ πὼς γιατρεύεται, σὰν ἀρωστήσει). Ἔκδοση «Ἀγροτικῆς Φωνῆς».

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΟΥΛΗ ΒΟΓΑΣΑΡΗ: «Χαύνωση». Τραγούδια. 1943.

ΜΑΡΙΑΣ ΡΑΛΛΗ: «Λόγια σὲ νεκρό». Ποιήματα. Ἔκδοση πολυτελής. Ἐκδότης «Πήγασσος» Α. Ε.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΣΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ: «Ἄνθρωποι ἐσωτερικῆς καύσεως...» Ἐκδότης «ΓΛΑΡΟΣ». Α. Ε.